

Nr 148.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1921 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av riksdagens år 1920 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1919.

(2:a avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovannämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet därvid att följa den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

Arméförvaltningen.

§ 1.

(Rev. ber. sid. 113; utl. sid. 786.)

I berättelsen angående arméförvaltningen hava revisorerna under § 10, efter förmälan, att de hava besökt Norrbottens regementes kasernbyggnader i Boden, anfört följande:

»Regementets arrestlokaler syntes revisorerna vara otillräckliga, enär det ofta inträffat, att värnpliktiga, som ådömts arreststraff, först långt efter tjänstgöringstidens slut kunnat beredas tillfälle att avtjäna straffen. Detta förhållande synes revisorerna innebära en icke avsedd straffskärpning.»

I anledning av revisorernas sålunda gjorda uttalande har armé-
Bihang till riksdagens protokoll 1921. 6 saml. 65 häft. (Nr 148).

förvaltningens fortifikationsdepartement i utlåtande den 18 december 1920 meddelat, att förslag om utökade arrestlokaler vid Norrbottens regemente av fortifikationsdepartementet avgivits till Kungl. Maj:t i samband med medelsbehovet för åren 1918 och 1919, men har Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna av riksdagen äska några medel för ändamålet, samt att ärendet komme att underställas förnyad utredning inom fortifikationsdepartementet.

Vad i ärendet sålunda förekommit, har utskottet velat för riksdagen

omförmåla

Statskontoret.

§ 2.

(Rev. ber. sid. 231; utl. sid. 799 samt 802—804.)

I berättelsen angående statskontoret hava revisorerna anfört följande:

»Enligt de grunder, som i riksbokslutet för år 1918 och närmast föregående år vunnit tillämpning, hava statsverkets inkomster från de affärsdrivande verken upptagits med de belopp, vartill de särskilda verkens driftöverskott för året uppgått.

Det nu föreliggande bokslutet för år 1919 företer en väsentlig omläggning i förevarande avseende, i det att vid upprättandet av sagda bokslut den principen hävdats, att i rikshuvudboken såsom statsverkets inkomster redovisas endast de belopp, vilka under redovisningsåret till statsverket inlevererats.

Utan att ingå på en prövning av den innebörd, som det tillämpade förfarandet ur principiell synpunkt kan äga för budgetsbehandlingen, vilja revisorerna framhålla, att den nu vidtagna åtgärden står i strid med Kungl. Maj:ts och riksdagens beräkning av riksstaten för ifrågasvarande år.

I nämnda riksstat hava nämligen överskotten å statens affärsverksamhet beräknats till inalles 47,784,000 kronor, vadan alltså, då några överskott å berörda verksamhet icke inlevererats till statsverket under år 1919, statsverkets kassafond fått täcka hela det beräknade överskottsbeloppet. Hade däremot i enlighet med förut tillämpade principer överskotten å statens affärsverksamhet för år 1919, tillhopa

30,615,409 kronor 53 öre, redovisats i rikshuvudboken för nämnda år, hade kassafonden i förevarande fall endast behövt belastas med ett belopp av 17,168,590 kronor 47 öre.

Tillika finna revisorerna sig föranlättna att framhålla, att den ordning, i vilken en så betydelsefull åtgärd med avseende å redovisningen i rikshuvudboken vidtagits, torde giva rum för erinran. Enligt vad revisorerna inhämtat, stöder sig nämligen denna åtgärd varken på något Kungl. Maj:ts eller ens statskontorets beslut.

Väl har Kungl. Maj:t i samband med fastställandet av det nu tillämpade formuläret för rikshuvudboken bemyndigat riksbokslutsbyrån att vidtaga erforderliga jämkningar, som kunde påkallas av förändrad lagstiftning eller andra tillkommande omständigheter, men dessa jämkningar hava begränsats sålunda, att de skola ske i enlighet med formulärets plan och så att dess huvudgrunder icke rubbas.

Det torde ej med fog kunna hävdas, att en förändring, som i betydelsefulla delar omlägger grunderna för medelsredovisningen, hållits inom den sålunda angivna gränsen.»

I anledning av denna anmärkning har statskontoret från chefen för statskontorets riksbokslutsbyrå infordrat och emottagit yttrande i ärendet samt därefter i utlåtande den 28 december 1920 — med erinran att det vore riksbokslutsbyrån, som jämlikt nådiga brevet den 9 maj 1913 angående nytt formulär för rikshuvudboken m. m. erhållit dels uppdrag att årligen upprätta rikshuvudbok, dels ock bemyndigande att i den mån sådant av förändrad lagstiftning eller andra tillkomna omständigheter påkallas vidtaga erforderliga jämkningar i nämnda formulär, — inskränkt sig till att åberopa chefens för riksbokslutsbyrån berörda yttrande; varande detta av följande lydelse:

»Vid budgetreformens genomförande år 1911 infördes å riksstatens inkomstsida en särskild avdelning B »Inkomster av statens produktiva fonder», under vilken rubrik överskotten å dessa fonder ställas till disposition för statsregleringen. Emellertid gjorde sig ända från början två olika uppfattningar gällande om betydelsen av ordet »överskott», nämligen dels en mera formell och bokföringsmässig, enligt vilken med detta ord skulle avses det överskott, som respektive fonds bokslut utvisade, oavsett om detsamma under året verkligen kommit statsregleringen till godo eller icke, och dels en mera reell, till verkligheten sig närmare anslutande uppfattning, enligt vilken såsom överskott till statsregleringen endast fördes vad som verkligen blivit för statsregleringen disponibelt.

I statskontoret anslöt man sig till den formella uppfattningen,

vilken överensstämde med det inom statsförvaltningen hävdvunna bokföringssättet. Att därigenom blev såsom tillgång för statsregleringen bokfört vad som ännu icke var för densamma disponibelt, tänkte man sig försvarat med att det dock inom kort blev disponibelt.

Den mera reella uppfattningen hävdades däremot av riksgäldskontoret, som från de två av detsamma förvaltade produktiva fonderna, järnvägslånefonden och allmänna byggnadslånefonden, bokförde såsom tillgång för statsregleringen under ovannämnda rubrik B endast de under löpande budgetår verkliga influtna räntorna.

I rikshuvudboken har, utom i fråga om de av riksgäldskontoret förvaltade fonderna, bokföring av överskott från statens produktiva fonder skett i enlighet med den formella uppfattningen ända till och med räkenskapsåret 1918. Vid riksbokslutet för år 1919 hade emellertid flera omständigheter tillkommit, som gjorde tydligt, att man förr eller senare måste övergiva denna väg, om icke det formellt riktiga skulle urarta till formalism. Sedan allt större delar av de affärsdrivande verkens bokföringsmässiga överskott blivit placerade på sådant sätt, att de icke kunnat under budgetåret eller den närmaste tiden därefter inlevereras till statsverket, kunde de icke längre betraktas såsom för statsregleringen disponibla tillgångar och borde icke heller i rikshuvudboken bokföras såsom sådana. Att det visade sig, att vederbörande ämbetsverk icke eller åtminstone icke alltid inhämtat Eders Kungl. Maj:ts medgivande till dylik placering och att den i de statistiska tabläerna lämnade redogörelsen för ifrågavarande placeringar icke blivit allmännare uppmärksammas, talade i sin mån för ett mera verklighetstroget bokföringssätt, genom vilket förhållandet med dessa överskott ställdes i skarp dager. Härtill kom såsom det mest avgörande motivet för att övergå till kassabokföring den omständigheten, att statsbokföringskommitténs förberedande arbete för ett allmänt införande av detta bokföringssätt och för därigenom möjliggjorda snabbare bokslut nu närmade sig sin fullbordan.

Då det av dessa skäl blev klart, att man icke längre kunde i rikshuvudboken vidhålla det traditionella bokföringssättet, framstod också år 1919 såsom ett synnerligen lämpligt övergångsår för förändringens genomförande. Dels hade nämligen det förut jämförelsevis rikliga tillflödet av inkomster från affärsfonderna beträffande ett par av dem begynt att sina, så att en nu genomförd förändring skulle komma att avse mindre belopp än den skulle hava gjort tidigare och även än vad man kunde hoppas skulle bliva fallet ett senare år, dels voro övriga tillgångar för kassafonden ännu så avsevärda, att vid sidan därav ett uteblivande av affärsfondernas odisponibla överskott hade mindre betydelse. När

därför på våren innevarande år genom riksdagens bifall till Eders Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett riksräkenskapsverk syntes vara fastställt, att det nu gällde att draga ut konsekvenserna av statsbokföringskommitténs arbete, för vilket nämnda verk utgjort en slutpunkt liksom kassabokföringsprincipen varit en hörnsten, fanns inom riksbokslutsbyrån ingen tvekan om att tiden var inne att tillämpa samma princip även i fråga om rikshuvudboken.

Någon tvekan förefanns icke heller om, att det tillkom riksbokslutsbyrån själv att utan att påkalla beslut av Eders Kungl. Maj:t eller statskontoret genomföra den nödvändiga reformen. Denna var utan någon som helst betydelse för statskontorets förvaltning. Av statsrevisorernas framställning kan man visserligen få det intrycket, att reformen i realiteten skulle innebära, att tidpunkten för ifrågavarande medels användbarhet för statsregleringen framskjutes; men i själva verket blir den endast riktigare annoterad. För dylika bokföringsfrågor av rent formell innebörd hade dittills, mig veterligt, aldrig statskontorets beslut påkallats. Oförtydligt syntes också det uppdrag Eders Kungl. Maj:t lämnat riksbokslutsbyrån i nådigt brev den 9 maj 1913 angående nytt formulär för rikshuvudboken m. m. Genom detta brev bemyndigades statskontorets riksbokslutsbyrå icke blott att årligen upprätta rikshuvudboken utan även att, i den mån sådant av förändrad lagstiftning eller andra tillkomna omständigheter påkallades, vidtaga erforderliga jämkningar i nämnda formulär, dock i enlighet med dess plan och så att dess huvudgrunder icke rubbades. Den jämkning, varom här var fråga, avsåg, såsom i det föregående framhållits, endast en övergång från en tolkning av ordet »överskott» till en annan, vilken närmare anslöt sig till verkligheten. Att en sådan tolkning står i överensstämmelse med formulärets plan och icke rubbar dess huvudgrunder, framgår redan därav, att den, långt ifrån att vara ny, redan länge delvis tillämpats i rikshuvudboken. Härtill kommer, att kassabokföringsprincipens tillämpning i fråga om statsverkets inkomster väl kan anses vara en konsekvens av samma principens tillämpning i fråga om utgiftssidan, vilken senare tillämpning stöder sig på Eders Kungl. Maj:ts i nådigt brev den 13 februari 1920 lämnade bemyndigande till statskontoret att i nästkommande års räkenskaper avföra utgifter, som icke hunnit utbetalas och bokföras under det år de avse.

Under dessa förhållanden fann jag det tillkomma riksbokslutsbyrån att på egen hand genomföra den av omständigheterna påkallade förändringen. För all säkerhets skull uppsökte jag dock dåvarande chefen för finansdepartementet, statsrådet F. V. Thorsson, vilken sade

sig till fullo dela min åsikt i fråga om bokföringsåtgärden och dess genomförande.

Genom vad nu anförts torde vara ådagalagt,

att kassabokföringsprincipens tillämpning i fråga om de affärsdrivande verkens överskott, i stället för att stå i strid med Eders Kungl. Maj:ts och riksdagens beräkning av riksstaten, tvärtom för vederbörande verk utgör en stark maning att realisera denna beräkning, eftersom numera direkt av rikshuvudboken framgår, om och när det verkligen disponibla överskottet står i strid med nämnda beräkning; och

att i fråga om den ordning, i vilken ändringsåtgärden vidtagits, riksbokslutsbyrån endast gjort sin plikt, då den följt av Eders Kungl. Maj:t givna föreskrifter.»

*Utskottets yt-
rande.*

I anledning av vad i ärendet förekommit, vill utskottet erinra om de genomgripande reformer, som under den senaste tiden vidtagits med avseende å statens räkenskapsväsen. Det torde få förväntas, att genomförandet av dessa reformer skall ske på ett sådant sätt, att en förändring till det bättre skall kunna åstadkommas beträffande de av statsrevisorerna med rätta påtalade missförhållanden, som för närvarande föreligga med avseende å sättet för redovisningen och bokföringen av de affärsdrivande verkens överskott.

I detta sammanhang vill utskottet med avseende å den nyligen framlagda budgetredovisningen för år 1920 framhålla angelägenheten av att den på kassabokföringen grundade redogörelsen för inkomst- och utgiftstitlarnas ställning kompletteras med uppgifter angående dessa titlars respektive fordringar och återstående utgifter. Riksräkenskapsverket har även antytt möjligheten av en sådan komplettering.

Under framhållande av vikten av att intet underlåtes till vinnande av den tillförlitlighet med avseende å statens budget- och räkenskapsväsen, som måste framstå såsom ett oeftergivligt önskemål och för vilket ändamål omfattande och kostsamma organisatoriska anordningar redan vidtagits, har utskottet velat vad revisorerna i förevarande avseende meddelat för riksdagen

omförmäla.

Telegrafverket.

§ 3.

(Rev. ber. sid. 589—592.)

I berättelsen angående telegrafverket hava revisorerna under § 3 anført följande:

»I riksstaten för år 1919 beräknades telegrafverkets inkomster till 44,900,000 kronor och driftkostnaderna till 33,716,000 kronor, vadan rörelsen antogs komma att lämna ett överskott av 11,184,000 kronor.

Enligt vad av räkenskaperna för nämnda år framgår, hava emellertid kostnaderna för underhållsarbeten till följd av höjda löner för därmed sysselsatt personal stigit med omkring 2 miljoner kronor. Vidare har avlöningen för ordinarie och extra ordinarie telefonister uppgått till omkring 9 miljoner kronor högre belopp än för motsvarande antal telefonister under år 1918. Med en sådan merutgift på tillhoppa omkring 11 miljoner kronor uppkom för år 1919 endast ett obetydligt överskott, i räkenskapen bokfört till ett belopp av 931,218 kronor 60 öre.

För år 1920 har telegrafstyrelsen beräknat telegrafverkets inkomster till 88 miljoner kronor och driftkostnaderna till 80 miljoner kronor, vadan rörelsen antagits för nämnda år komma att lämna ett överskott av 8 miljoner kronor. Sedan bokslut upprättats för första halvåret, har emellertid ny beräkning verkställt, och har därvid överskottet för året beräknats utgöra 7,400,000 kronor och 600,000 kronor mindre än förut antagits.

För år 1921 hava inkomsterna beräknats till 90 miljoner kronor och driftkostnaderna till 87 miljoner kronor, vadan telegrafverkets rörelse under nämnda år skulle lämna ett överskott av 3 miljoner kronor. I denna beräkning upptogs såsom dyrtidstillägg åt personalen ett belopp av 25 miljoner kronor. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 september 1920 har emellertid telegrafstyrelsen meddelat, att med de belopp, varmed berörda kostnader faktiskt utginge, dyrtidstillägget för år 1921 kunde beräknas uppgå till minst 28 miljoner kronor eller 3 miljoner kronor mera än vad den tidigare beräkningen utvisade. Hela överskottet för år 1921 skulle således åtgå för att täcka oförmälda utgiftsökning.

I enlighet härmed skulle alltså telegrafverket för år 1920 lämna ungefär det överskott, som beräknats, men för år 1921 icke lämna något överskott alls.

Redan inför denna utsikt fann telegrafstyrelsen det vara klart, att en förhöjning måste vidtagas i telegrafverkets taxor, och i sin ovan nämnda skrivelse den 23 september 1920 gjorde styrelsen framställning i sådant syfte. Styrelsen framhöll därvid, att i förenämnda beräkningar icke upptagits någon nämnvärd förhöjning av den extra ordinarie personalens avlöningar, då nämligen styrelsen ansett och fortfarande ansåge att en dylik förhöjning icke vore vare sig behöfelig eller ekonomiskt klok. Icke heller hade medtagits någon höjning av lokal- och lands-telefonisternas samt telegrambärarnas avlöningar. Eventuella förhöjningar i nu nämnda avseenden måste givetvis leda till ett än ogynnsammare resultat av telegrafverkets rörelse.

Med anledning av denna telegrafstyrelsens framställning har Kungl. Maj:t den 25 september 1920 utfärdat kungörelser angående ändringar i telegraf- och telefonreglementena, innefattande förhöjning av telegrafverkets taxor. Ifrågavarande kungörelser hava trätt i kraft den 1 nästlidna oktober och gälla tills vidare till och med den 30 juni 1921.

Det i ekonomiskt hänseende mindre gynnsamma resultat, som telegrafverkets rörelse under senare tider haft att uppvisa och som än vidare kan vara att motse, finner i väsentlig mån sin förklaring i de våldsamt stegrade kostnaderna för personalens avlöning.»

Vad särskilt anginge avlöningarna till den talrika grupp av personal, som utgjordes av telefonister och telegrafister, meddela revisorerna, att de från telegrafverket erhållit en utredning med därvid fogad tabell.

I avseende å denna utredning tillåter sig utskottet hänvisa till sid. 590—592 i revisionsberättelsen.

Då frågan om telegrafverkets taxor i annat sammanhang lärer bliva föremål för utskottets och riksdagens prövning, nämligen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 143 angående telefon- och telegramavgifterna för tiden från och med den 1 juli 1921 m. m., har utskottet icke nu velat ingå på spörsmålet härom, utan allenast velat vad revisorerna i förevarande avseende meddelat för riksdagen

omförmäla.

Statens domäner.

§ 4.

(Rev. ber. sid. 624—627; utl. sid. 830—833.)

I berättelsen angående statens domäner hava revisorerna under § 1 anfört följande:

»I anledning av förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1916 års riksdag att för anordnande av tretton bostadslägenheter åt jägmästare i vissa revir inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker anvisa 337,600 kronor. Bland dessa bostadshus upptogs byggnad för jägmästarna i Vettasjoki och Porjus revir, avsedd att uppföras i Gällivare. Under det att för övriga bostäder förutsattes hus av enfamiljstyp, enligt föreliggande ritning, hade för ifrågavarande två bostadslägenheter för besparings vinnande föreslagits en gemensam byggnad, vilken anordning ansetts ej vålla avgörande olägenheter, då bostaden förlades till tätare bebyggt samhälle. Ritning förelåg ej vid ärendets avgörande. Kostnaden beräknades till 53,000 kronor, därav 5,000 kronor för tomt och 48,000 kronor för byggnad m. m. oberäknat virket.

Då anslaget visade sig otillräckligt för de avsedda bostadslägenheterna, medgav 1917 års riksdag, att anslaget finge användas för uppförande av de bostäder, som närmast erfordrades, utan hinder därav att det beräknade beloppet befundes ej förslå för respektive lägenheter. Bostadsbyggnaden i Gällivare uppfördes under åren 1917—1918 för en entreprenadsumma — såvida avses själva byggnadsarbetet — av 47,100 kronor. Samtliga kostnader hava uppgått till kronor 81,439:04.

Den ritning, som legat till grund för byggnaden, har uppgjorts av slottsbyggmästaren Emil Johansson och har av Kungl. Maj:t fastställts den 2 september 1916. Överintendentsämbetet hade i underdånigt utlåtande den 28 juli 1916 anmärkt, bland annat, att det vore fördelaktigt, att åt lägenheterna bereddes skilda köksingångar, »vilket säkerligen utan svårigheter torde kunna låta sig göra». Efter det domänstyrelsen i yttrande den 12 augusti 1916 bestämt avstyrkt den ifrågasatta förändringen, blev ritningen i denna del oförändrad av Kungl. Maj:t fastställd.

Revisorerna, som för sin del funnit anordningen av gemensam köksingång innefatta en olägenhet, förmena, att densamma utan avsevärd kostnad kunnat avhjälpas.

Vid revisorernas besök pågick en omfattande reparation, som med *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 6 saml. 65 häft. (Nr 148.)*

hänsyn därtill att huset nyligen färdigställt, föreföll anmärkningsvärd. Rörande densamma har inhämtats, att Kungl. Maj:t innevarande år för ändamålet anvisat 12,300 kronor med anledning av underdånig framställning av domänstyrelsen den 22 maj 1920, vilken syntes böra i huvudsakliga delar återgivnas:

»Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 7 augusti 1917 bemyndigat domänstyrelsen att ombestyrta uppförandet av bostäder åt jägmästarna i bland andra Vettasjoki och Porjus revir enligt den 2 september 1916 fastställda ritningar, uppfördes i enlighet härmed under tiden augusti 1917—september 1918 i Gällivare kyrkby å enligt nådigt medgivande inköpta lägenheten Wählberga en tvåvåningsbyggnad inrymmande bostadslägenheter för sagda två jägmästare, ävensom nödiga uthus. Vid arbetets bortsättande på entreprenad föreskrevs, såsom varit vanligt vid andra liknande byggnadsarbeten, bland annat, att den inre målningen skulle utföras allenast medelst spackling och grundning, att tapeter av endast enklaste slag skulle uppsättas samt att manbyggnadens yttre brädfodring skulle tillsvidare anstå, allt i avsikt att dessa arbeten skulle fullbordas först sedan byggnaden efter några år satt sig och tillräckligt uttorkat.

Styrelsen har haft för avsikt att vid avgivande av generalförslag för 1921 begära för sistnämnda arbeten erforderliga medel. Nu har emellertid t. f. överjägmästaren i Övre Norrbottens distrikt den 20 sistlidna april överlämnat en från jägmästaren i Porjus revir, vilken alltsedan hösten 1918 bebott den ena av de två bostadslägenheterna, till styrelsen ställd framställning med begäran att, då bostadslägenheterna visat sig vara så kalla, att det syntes omöjligt kunna bebo dem under nästkommande vinter, åtgärder måtte vidtagas för lägenheternas bättre ombonande m. m. redan innevarande sommar. För frågans närmare utredning och för uppgörande av kostnadsförslag beträffande de arbeten, som ansågos böra utföras, har jägmästaren tillkallat två byggnads- erfarna män, vilka besiktigt byggnaden. Dessa hava uttalat, att byggnadsarbetet syntes i allt hava utförts på ett sakkunnigt och noggrant sätt samt i överensstämmelse med ritningar och arbetsbeskrivning. Orsaken till att bostäderna icke förty äro synnerligen kalla och dragiga samt nära nog måste betecknas såsom hälsovådliga, anse besiktningsmännen böra sökas huvudsakligen däri, att dels byggnadsvirket varit rått, dels ock ytterväggarnas innersidor icke äro försedda med panel utan med allenast papp. Genom att vid husets förptimring använts rått timmer hade detta krympt så, att dels tomrum uppstått mellan stockarna och inlagd drev lossnat, dels timret erhållit sprickor, som

ofta voro mycket betydande och gingo nära nog tvärs igenom hela stocken. Då på innersidorna ej funnos panel utan allenast ett lag papp förutom tapeten, vore under sådana förhållanden ej annat att vänta än att byggnaden skulle vara kall. Synemännen funno för sin del, att det vore nödvändigt, att arbeten, som avhjälppte nämnda bristfälligheter, företogos instundande sommar, varvid samtidigt borde utföras nytapetsering av rummen samt oljemålning av samtliga snickerier m. m. Väggarnas förseeende med ytterpanel ansågos böra anstå ännu något år.

Jägmästaren har ock överlämnat en av byggnadsingenjören J. Josephson i Malmberget uppgjord, härmed i avskrift följande kostnadsberäkning över de av förenämnda besiktningsmän föreslagna reparations- och målningsarbeten, slutande på en summa av 12,000 kronor, vartill skulle komma kostnader för frakter av virke från kronans såg i Porjus 300 kronor. Värdet på från sågen hämtat, erforderligt virke är ej häri inräknat.

Styrelsen får för egen del meddela, att virke till nu ifrågavarande byggnader avverkades och frankördes till byggnadsplatsen vårvintern 1916, men att det försågades och togs i anspråk till byggnaden först vintern 1917—1918. Att ytterväggarna icke försetts med panel på innersidorna, har varit beroende på de därmed förenade avsevärt ökade kostnaderna, varjämte sådan panelning icke gärna kan företagas, förrän de liggtimrade väggarna haft möjlighet att under något år sjunka ihop och byggnadsvirket tillräckligt uttorka. Styrelsen får emellertid i fråga härom erinra, att ingenstädes vid uppförande av bostadshus åt skogsstatspersonalen i Norrland panel anbringats på ytterväggarnas innersidor. Sådant förfarande skulle rätt avsevärt öka de redan nu betydande byggnadskostnaderna. Erfarenheten har ock visat, att även utan sådan panel kan i bostäderna, även under köldperioden, hållas en temperatur, vilken bör kunna tillfredsställa rimliga anspråk, synnerligast sedan byggnaderna efter några års sättning och fullständiga uttorkande diktats och försetts med ytterpanel. På grund av sättet för nu ifrågavarande byggnads upptimring, varvid använts s. k. »plattdrag» i stället för »håldrag» eller »runddrag», vilket senare medgiver inläggning av mera drev mellan stockarna samt effektivare diktning, anser sig styrelsen dock i detta fall ej böra motsätta sig den ifrågasatta inre panelningen, vilkens utförande ingår i förenämnt kostnadsförslag.

Då nu överjägmästaren vitsordat det trängande behovet av de föreslagna arbetenas snara utförande och meddelat, att han under den gångna vintern varit i tillfälle att vid sina besök i Gällivare konstatera,

att bostäderna äro så kalla, att de knappast torde vara beboeliga nästkommande vinter, finner styrelsen sig böra underställa ärendet Eders Kungl. Maj:ts nådiga prövning och i underdånighet hemställa att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nåder medgiva, att till utförande innevarande sommar av de å ingenjör J. Josephsons bilagda kostnadsberäkning upptagna reparations- och målningsarbeten å jägmästarbostadslägenheten Wählberga i Gällivare må av domänfondens avkastning användas innevarande år ett belopp av 12,300 kronor.»

Av förestående framställning framgår, att ifrågavarande byggnad uppförts på sådant sätt, att densamma inom två år efter dess uppförande befunnits »nära nog hälsovådlig och knappast beboelig».

Enligt domänstyrelsens uppfattning synas anledningarna till bristfälligheterna väsentligen vara att söka, dels däri att rått virke använts, dels däri att vid upptimringen använts s. k. plattdrag i stället för håldrag.

Då timret lämnats genom domänstyrelsens försorg torde det hava ålegat vederbörande tjänsteman att tillse, att torrt virke använts. Tillämpning av plattdrag vid timringen har föreskrivits i den av domänstyrelsen tillhandahållna arbetsbeskrivningen. Anmärkningsvärda förbiseenden, som vålla statsverket utgift synas således hava förelegat.

Vid besöket i Gällivare iakttago revisorerna, hurusom en betydande backslutning, enligt uppgift belägen å gatumark, på ett såväl ur vindskydds- som trevnadssynpunkt ändamålsenligt sätt begränsade bostadsplatsen mot själva farvägen. Då denna väg i befintligt skick för nuvarande trafik uppgavs vara fullt tillräcklig samt bortschaktandet av backen — vilket arbete lär åligga kronan såsom tomtägare — torde draga betydande kostnad, synes det kunna ifrågasättas, om ej en överenskommelse med Gällivare kommun vore önskvärd med syfte att tillsvare vidare inställa planeringen av antydda gatumarksområde.»

Uti med anledning härav den 16 december 1920 avgivet yttrande har byggnadsstyrelsen förklarat, att revisorernas anmärkning icke givit anledning till någon erinran från styrelsens sida.

Vidare har domänstyrelsen den 27 december 1920 avgivit infortrat yttrande och därvid i denna sak anfört följande:

»Domänstyrelsen får meddela, att det för byggnaden använda timret avverkades och framkördes till byggnadstomten vårvintern 1916.

Då det förväntades, att byggnadsarbetet skulle kunna bortackorderas senare under samma år eller åtminstone så tidigt, att en blivande entreprenör skulle kunna taga hand om virket i början av 1917, nedlades

ej vidare kostnad på virkets beredning. På grund av alltjämt stegrade anspråk på arbetsersättning kunde emellertid slutlig uppgörelse om arbetets utförande träffas först hösten 1917 och virkets behandling av entreprenören ske först vintern 1917—1918. Vederbörande jägmästare hade visserligen erhållit order att taga sådan vård om virket, att det samma icke skulle förfaras, men då för undvikande av kostnader, som icke kunde påräknas bliva annat än till en mindre del ersatta av en blivande entreprenör, virket förvarats oarbetat i cirka $1\frac{1}{2}$ år, var det givetvis, då det togs i användning, mindre väl uttorkat. Då vid starkare kyla en fuktig stock lättare blir genomkyld än en torr stock avkyles ett med väggar av rått virke uppfört rum hastigare än ett rum med väggar av torrt timmer och erfordras således i förstnämmt fall kraftigare eldning. Den fuktigare luften kännes därjämte kallare och erfordrar fördenskull högre värmegrad för att verka lika varm som torrare luft av även lägre temperatur. Domänstyrelsen är förvissad om att, sedan väggarna fullständigt uttorkat och ytterväggarna panelats, bostäderna skola bliva fullt ut så varma som vilka som helst andra byggnader i ifrågavarande kalla klimat.

Det anmärkta förhållandet att vid timringen använts plattdrag — som i stället för runddrag flestades användes även i Norrland och som till användning föreslagits av vederbörande arkitekt vid arbetsbeskrivningens uppgörande — torde, om timret varit fullt torrt, knappast bidragit till att rummen blivit kallare, men, då nu timmervirket varit väl rått, har det mellan de avplanade stockarna inlagda drevet vid torkningen förskjutits och mångenstädes krupit ut. Den använda plattdragsmetoden synes efter den utredning, som i frågan gjorts, hava i visst avseende tillämpats på ej fullt ändamålsenligt sätt, i det att avfasningen på den fyrskurna stockens hörn gjorts för stor med den påföljd, att cirka 3 cm. av timmerväggens tjocklek mitt för fogarna bortgått. Det är huvudsakligen av denna anledning, som domänstyrelsen i förberörd underdånig framställning tillstyrkt medels anvisande även till ytterväggarnas inre panelning, varigenom givetvis byggnaden i värmehänseende avsevärt vunnit och vilken panelning vid uppförande av bättre privata bostäder i Norrland allmänt användes.

Styrelsen får slutligen i nu ifrågavarande avseende erinra att då vid byggnadens uppförande inredningen — beträffande målning, tapetsering och dylikt — utförts, såsom alltjämt varit brukligt, allenast provisoriskt, avsikten alltjämt varit att, så snart byggnaden tillräckligt uttorkat och satt sig, företaga den av statsrevisorerna omförmälda reparationen. Såsom styrelsen i förberörda underdåniga framställning

meddelat, hade styrelsen avsett att i generalförslaget för 1921 begära anvisande av medel för arbetena i fråga, men på grund av skogsförvaltningens därom gjorda framställning ansåg sig styrelsen böra hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om medgivande till arbetets utförande redan innevarande år.

Revisorerna hava beträffande nu ifrågavarande byggnad ansett, att skilda köksingångar för de båda bostadslägenheterna hade bort anordnas och förmenat, att detta kunnat ske utan avsevärd kostnad.

I fråga härom får styrelsen erinra, att ändring å ritningen i sådant avseende hade kunnat ske, men att dylik ändring givetvis i sin mån hade bidragit till byggnadens ytterligare fördyring samt att behovet av skilda köksingångar å ett tvåfamiljshus i ett sådant stadslignande samhälle som Gällivare icke synes trängande.

Mot vad statsrevisorerna uttalat beträffande önskvärdheten av att planeringen av backslutningen invid nuvarande färdvägen intill jägmästarbostadens tomt tillsvidare måtte inställas, har styrelsen intet att erinra. Planeringsarbetet åligger kronan enligt tomtköpekontraktet, men styrelsen vederligt har kommunen ännu icke påyrkat dess utförande.»

*Utskottets
yttrande.*

I fråga om förevarande byggnadsföretag hava enligt utskottets mening vederbörande gjort sig skyldiga till ett förfarande, som åsamkat staten onödigt höga kostnader. Utskottet har härvid särskilt uppmärksammat, att rätt virke kommit till användning vid bostadens uppförande, vilket förhållande medfört, att byggnaden i värmehänseende blivit otillfredsställande och att fördenskull panelning och andra reparationer måst vidtagas, vilka eljest icke varit erforderliga.

Utskottet, som sålunda funnit ovan angivna åtgärder vittna om en anmärkningsvärd brist på omtanke i avseende å handhavandet av allmänna medel, har velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

§ 5.

(Rev. ber. sid. 635—638; utl. sid. 834—835).

I § 2 under berättelsen angående statens domäner hava revisorerna omförmålt bland annat, hurusom de under sin resa besett å skilda platser utförda skogsföryngringsarbeten. Dessa arbeten hade omfattat dels *hyggesrensningar* för beredande av återväxt genom självsådd, dels *hyggesrensningar* med åtföljande kulturarbeten, rutsådd eller sådd med den Widénska kulturplogen.

Efter att hava lämnat åtskilliga meddelanden angående utförda skogsförnygringsarbeten och därav uppkomna kostnader, framhålla revisorerna, att dessa arbeten i och för sig måste betecknas som skäligen obetydliga i förhållande till de arealer skogsmark i Norrland, som behöva förnygras.

Därefter anföra revisorerna följande:

»Statens skogar inom Norrbottens län omfatta 3,490,466 hektar, varav 1,925,188 hektar utgöras av skogsproduktiva marker.

Enligt 1918 års officiella statistik — det sista år för vilket sådan föreligger färdig — hade dessa skogar under året lämnat en bruttoinkomst av 8,604,533 kronor. Under samma år utbetalades för skogsförnygringsåtgärder (hyggesröjningar för självsådd och skogskulturarbeten) sammanlagt 56,944 kronor, varav 23,231 kronor för självförnygrings- och 33,713 kronor för kulturåtgärder.

Den skogskultiverade arealen — bortsett från hjälpkultiverad sådan — belöpte sig härvid till 535 hektar och, om man förutsätter, att hyggesrensningarna i medeltal ej kunnat utföras för billigare kostnad än 8 kronor per hektar — å kronoparken Görgeå, varest revisorerna besågo dylika hyggesröjningar, hade kostnaderna för desamma stigit till 13 kronor 70 öre per hektar — kunna sålunda knappast 3,000 hektar genom dessa hyggesröjningar ha blivit beredda för självsådd. Tillhoppa skulle sålunda sammanlagda arealen inom statens skogar i Norrbotten, som för året beretts för förnygring, kunna antagas högst belöpa sig till cirka 3,500 hektar. Detta utgör sålunda blott $\frac{1}{550}$ eller 0.18 procent av totala arealen skogsproduktiv mark, vilket ger en föreställning om den tid, som skogarnas förnygring i detta tempo skulle draga. De å förnygringsarbeten nedlagda kostnaderna belöpa sig till cirka 0.6 procent av bruttoinkomsten från skogarna.

För dikningar och bäckrensningar ha under samma år utbetalts 34,663 kronor samt för andra grundförbättrande åtgärder och vägbyggnader på samma statsskogar 90,686 kronor, motsvarande respektive 0.4 och 1.05 procent av samma skogars bruttoavkastning.

Under år 1917 utgjorde bruttoinkomsten från samma skogar 7,998,704 kronor, medan för grundförbättrande åtgärder användes: för skogsförnygringsarbeten 17,394 kronor, för avdikningar 5,605 kronor samt för vägbyggnader 36,050 kronor eller respektive 0.2, 0.07 och 0.45 procent av bruttoinkomsten.

Revisorerna äro fullt medvetna om att avsättningsförhållandena inom dessa trakter mångenstädes lägga oöverkomliga hinder i vägen för fullt rationella avverkningsmetoder eller för avverkningsbeloppens

uttagande på sådant sätt, att verkliga föryngringsytor härigenom uppkomma.

Inför den abnorma proportionen å ena sidan mellan föryngrad skogsareal och totalareal skogsproduktiv mark, som nu till avsevärdaste delen upptages av äldre och mindre växtlig skog, och å andra sidan mellan bruttoinkomsten och vad som därav för skogsföryngringsåtgärder återbördats, kunna revisorerna dock ej underlåta att i varje fall framhålla betydelsen ej mindre av att de avverkningsbelopp, som nu uttagas från dessa skogar, i största möjliga mån bli uttagna på sådant sätt, att de ge upphov till verkliga föryngringsytors uppkomst, än även av att speciella skogsföryngringsåtgärder enligt lämpligaste metoder företagas med så uppkomna föryngringsytor.

Det torde nämligen vara uppenbart, att en mera betydande del utav värdet av de nu anhopade gamla naturförråden av virke i dessa skogar i framtiden måste återbördas till skogarna i form av kostnader för skogsföryngrings- och andra grundförbättrande åtgärder. Och då torde det även vara av största betydelse, att detta sker, innan ännu det gamla skogskapitalet genom dimensionsblädningar, som nu mångenstädes är den enda avverkningsform avsättningsförhållandena medgiva, i alltför hög grad förskingrats, eller innan inkomsterna från dessa skogar börjat sina.»

I anledning av revisorernas sålunda gjorda uttalanden har domänstyrelsen i sitt ovanberörda utlåtande av den 27 december 1920 anfört följande:

»I anledning av detta statsrevisorernas allmänna uttalande får styrelsen erinra bland annat, att det är ej allenast den areal av cirka 3,500 hektar eller 0.18 procent av totala arealen skogsproduktiv mark, vilken areal statsrevisorerna beräknat hava inom Norrbottens län år 1918 genom hyggesrensning eller kultur beretts för föryngring, som vid en jämförelse mellan den föryngrade skogsarealen och totalarealen skogsproduktiv mark bör komma i beaktande. Då fråga gäller de ofantliga skogsarealerna i särskilt övre Norrland måste i avseende på dessas föryngring avverkningar företagas på sådant sätt, att den utan jämförelse största delen av avverkningsytorna må kunna föryngras genom självsådd. Nödvändigheten härav har under de senare åren framgått särskilt tydligt av de avsevärda skador som genom snöskytte uppkommit å synnerligast genom kultur och större hyggen uppdragen plautskog. Med hänsyn till markens beskaffenhet, beståndens gleshet och sammansättning m. m. är därjämte i allmänhet endast en mindre del av föryngringstrakterna, även de som skola skogsodlas, i behov av särskilda

hyggesrensningssåtgärder. En jämförelse mellan sammanlagda bruttoinkomsten från ifrågavarande skogar och de kostnadsbelopp, som å desamma nedlagts i föryngringsåtgärder, torde ej heller hava annat intresse än möjligen då jämförelsen avser att visa omfattningen av sistnämnda arbeten under skilda år.

Domänstyrelsen vill emellertid icke bestrida, att arbetena för skogskultur och liknande arbeten under 1918 och övriga kristidsår varit av mindre omfattning än som med hänsyn till behovet vederbort, men får styrelsen i fråga härom allenast erinra om de under dessa tider rådande förhållandena såsom brist på arbetare, de orimligt högt uppdrivna arbetsprisen, statsverkets behov av inkomster samt slutligen den under senare åren alltsedan år 1917 stora bristen på skogsfrö. Styrelsen får ock erinra om den för skogsodlings- och dikningsarbeten avsatta förnyelsefonden, vilken vid 1918 års utgång uppgick till 3,671,124 kronor och som avsatt under tiden då statsverket tillförts stora inkomster från skogarna, är avsedd att i den utsträckning, som förhållandena i övrigt medge, tagas i anspråk för ökade kulturarbeten under tider, då bättre tillgång på arbetskrafter för rimliga kostnader stå till buds.»

Vad revisorerna i förevarande avseende uttalat, har utskottet med hänsyn till betydelsen och värdet av de tillgångar, statens skogsproduktiva mark representerar, funnit vara värt allt beaktande. I likhet med revisorerna vill utskottet påpeka vikten av att speciella skogsföryngringsåtgärder snarast företagas, och vill utskottet tillika framhålla, att dessa åtgärder böra i möjligaste mån avpassas efter de erfarenheter och rön, de vetenskapliga undersökningarna på området kunna hava lämnat. En av orsakerna till den under krisåren minskade omfattningen av arbetet med skogsföryngringen har varit att söka i brist på arbetare; då numera på grund av tidsförhållandena tillgången på arbetskraft blivit större, torde man kunna förvänta, att skogsföryngringsarbetet kan upptagas och bedrivas i förökad omfattning.

*Utskottets
yttrande.*

Vad i ärendet sålunda förekommit har utskottet velat för riksdagen

omförmåla.

§ 6.

(Rev. ber. sid. 639—652; reservation sid. 774—775; utl. sid. 835—863.)

Rörande kolonisationsförsöken i Norrland lämna revisorerna under § 3 i berättelsen angående statens domäner en redogörelse för vad i sådant hänseende från statens sida åtgjorts.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 6 saml. 65 häft. (Nr 148.)

För att utröna, huru kolonisationsförsöken hittills avlupit, huru långt arbetena med desamma fortskridit och vilka kostnader varit därmed förenade, hava revisorerna från kolonisationsnämnden införskaffat uppgifter i berörda hänseenden. Revisorerna meddela därefter, hurusom av dessa uppgifter framgår bland annat följande:

»Den direkta ledningen av kolonisationsföretagen har allt ifrån verksamhetens begynnelse handhåfts av överjägmästaren A. H. Holmgren.

Såsom arbetsledare å de skilda områdena hava fungerat dels särskilda byggmästare och dels, där så ansetts lämpligt och behövt, kronojägaren i den bevakningstrakt, inom vilken kolonisationsområdet varit beläget. Kronojägare har dock anlitats endast i den mån så kunnat ske med hänsyn till honom åliggande ordinarie göromål och i regel å sådana områden, där staten ej bedriver egen byggnadsverksamhet. Byggmästarna hava åtnjutit en månadsavlöning av 300 å 400 kronor jämte gottgörelse för resor efter sjätte klassen i resereglementet. Ersättningen till kronojägarna har i allmänhet utgått med 50 kronor för månad. Under innevarande år hava till årets slut anställts fem byggmästare, varjämte under året sju kronojägare haft mera tillfällig anställning.

På kolonisationsnämndens expedition hade i början ej använts andra än tillfälliga biträden i mån av behov. Sedan slutet av 1919 har varit anställd en kamrerare mot en årlig lön av 5,000 kronor för en arbetstid av 5 å 6 timmar samt ersättning för övertidsarbete efter 3 kronor 50 öre per timme. Sedan mitten av maj 1920 är kontorspersonalen tillökad med en assistent och ett skrivbiträde. Den förre erhåller jämlikt kungl. brev den 23 april 1920 en årlig avlöning av 4,700 kronor jämte därå belöpande dyrtidstillägg; för skrivbiträdet betalas 275 kronor i månaden och vid övertidsarbete 1 krona 50 öre i timmen.

Anskaffandet av erforderliga arbetskrafter för bedrivandet av arbetena ute å marken hade inom de mer avsides, i folkfattiga trakter liggande kolonisationsområdena städse erbjudit vissa svårigheter. Endast undantagsvis hade dock nämnden varit nödsakad anskaffa arbetsfolk från andra orter. I regel har nämligen strävats efter att bedriva arbetena med till kolonister antagna personer, vilket för dessa varit en god hjälp under de första för dem svåraste åren. Arbetsprisen uppgingo under år 1918 till 9 kronor för mansdagsverke och 20 kronor för kördagsverke. Under vintern 1919 stego dessa pris till respektive 12—15 och 45—55 kronor för att under sommaren nedgå till respektive 10 och 25—35 kronor. Under år 1920 hava dagsverksprisen nedgått till 20 å 25

kronor. Arbetsprisen hava under hela tiden varit avsevärt högre inom Djupsjö, Ljusåtraktens samt Hamra kolonisationsområden än inom andra områden.

Hittills har upplåtelsen av kolonat fortskridit på sätt framgår av följande sammanställning, varvid inom parentes upptagna siffror angiva antalet till upplåtelser avsedda kolonat.

Kronopark	Större kolonat utan byggnader.		Mindre kolonat utan byggnader.		med av staten uppförda byggnader.	Summa
<i>1918 års kolonisationsområden.</i>						
Djupsjö	18	(18)	3	(4)	5 (5)	26 (27)
Metseken	13	(19)	3	(6)	8 (8)	24 (33)
Rönnlidens och Luspberget ...	6	(10)	1	(17)	19 (19)	26 (46)
<i>1919 års kolonisationsområden.</i>						
Ängeså	2	(10)	3	(10)	—	5 (20)
Ö. o. V. Jörnsmarken	15	(20)	1	(19)	—	16 (39)
Aronsjökullarna	19	(19)	7	(9)	—	26 (28)
Ansjö	—	—	6	(10)	—	6 (10)
Hamra (Tandsjö)	—	—	—	—	12 (12)	12 (12)
<i>1920 års kolonisationsområden.</i>						
Ljusåtrakten	3	(13)	2	(12)	14 (17)	19 (42)
Vaksliden	—	(4)	2	(2)	4 (8)	6 (14)
Siksjö	1	(6)	—	—	6 (6)	7 (12)
Pite	—	(11)	—	(12)	—	(23)
Aborrträskliden	7	(15)	1	(6)	5 (11)	13 (32)
Hamra (Fågelsjö)	—	—	—	—	13 (13)	13 (13)
Summa	84	(145)	29	(107)	86 (99)	199 (351)

I fråga om de kostnader, som hittills varit förenade med företagen i fråga samt för år 1920 kunna beräknas, har nämnden meddelat följande.

»Kostnaderna för expeditionen i Stockholm och arbetsledningen i orten framgå av nedanstående tablå.

År	Expeditionen i Stockholm							Arbetsledningen i orten				Summa.	
	Expeditionskostnader.						Avlöningar.	Summa.	Avlöningar				Summa.
	Porton, telefon, telegram	Annonser.	Skrivmaterial, blanketter och annat tryck.	Diverse.	Summa.	Allmänna omkostnader			Arvodena.	Reseersättningar.	Summa.		
1918	365 60	1,443 43	2,144 08	332 76	4,285 87	1,405 —	5,690 87	154 35	4,205 —	1,058 60	5,263 60	5,417 95	11,108 82
1919	1,781 —	2,283 56	2,847 76	1,313 61	8,225 93	6,768 25	14,994 18	162 10	17,113 34	1,989 65	19,102 99	19,265 09	34,259 27
1920	1,630 —	1,100 —	1,340 —	2,680 —	6,750 —	19,880 —	26,630 —	660 —	23,250 —	1,800 —	25,050 —	25,710 —	52,340 —
S:a	3,776 60	4,826 99	6,331 84	4,326 37	19,261 80	28,053 25	47,315 05	976 45	44,568 34	4,848 25	49,416 59	50,393 04	97,708 00

Till de i förestående tablå upptagna belopp böra läggas de till nämndens ledamöter utgående traktamenten och reseersättningar, vilka utbetalas i statskontoret och enligt dess räkenskaper uppgå till sammanlagt 21,909 kronor 7 öre.»

Efter att hava redogjort för de genom kolonisationsnämnden ävensom de av kolonisterna för egen räkning utförda arbetena beröra revisorerna kostnaderna för kolonisationsföretagen.

Uti nedanstående tabell hava revisorerna sammanställt de av Kungl. Maj:t beräknade kostnaderna för de kolonisationsföretag, som alltsedan år 1918 igångsatts, samt de medel, som av riksdagarna anvisats för desamma fullgörande.

	Beräknade kostnader	Av riksdagen beviljade anslag
<i>1918 års kolonat.</i>		
Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 198 till 1918 års riksdag beräknades kostnaderna för de kolonisationsförsök, som då planlades, på följande sätt:		
Byggnadskostnader för 46 kolonat jämte avlöning till den närmaste arbetsledningen samt inköp och drift av vissa erforderliga maskiner	317,700: —	
Byggnadshjälp för 60 kolonat	270,000: —	
Avlopps- och avledningsdiken	159,300: —	
Vägar	31,300: —	
Odlingshjälp	23,500: —	
	Säger 801,800: —	

	Beräknade kostnader	Av riksdagen beviljade anslag
Härtill komma kolonisationsnämndens administrationskostnader	63,100:—	
För ändamålet har riksdagen beviljat:	864,900 —	
År 1918 för samma år	150,000:—	
» 1918 » år 1919	225,000:—	
» 1919 » » 1920	320,000:—	
» 1920 » » 1921	145,000:—	840,000 —
<i>1919 års kolonat.</i>		
Uti statsverkspropositionen till 1919 års riksdag (IX sid. 341) beräknades kostnaderna för föreslagna nya kolonat sålunda:		
Byggnadskostnader för 12 kolonat jämte en del allmänna av byggnadsverksamheten betingade omkostnader	96,000:—	
Byggnadslån till 97 kolonat	436,500:—	
Avlopps- och avledningsdiken	110,700:—	
Odlingshjälp	24,500:—	
Vägar	77,000:—	
Säger 744,700:—		
Härtill komma ökade administrationskostnader för kolonisationsnämnden	31,900:—	
För ändamålet har riksdagen beviljat:	776,600 —	
År 1919 för samma år	167,000:—	
» 1919 » år 1920	170,000:—	
» 1920 » » 1921	252,000:—	589,000 —
<i>1920 års kolonat.</i>		
Enligt statsverkspropositionen till 1920 års riksdag (IX sid. 405) beräknades kostnaderna för ytterligare nya kolonat till följande belopp:		
Byggnadskostnader för 61 kolonat jämte en del allmänna av byggnadsverksamheten betingade omkostnader	427,000:—	
Byggnadshjälp för 75 kolonat	337,500:—	
Avlopps- och avledningsdiken	145,800:—	
Vägar	125,300:—	
Odlingshjälp	24,500:—	
Säger 1,060,100:—		
Härtill komma ökade kostnader för kolonisationsnämnden	159,400:—	
För ändamålet har 1920 års riksdag beviljat:	1,219,500 —	
för år 1920	339,000:—	
och för år 1921	351,000:—	690,000 —
Summa	2,861,000 —	2,119,000 —

Därefter meddela revisorerna följande:

»Utav de sålunda av riksdagen anvisade anslagen har kolonisationsnämnden, enligt vad i statskontoret förda räkenskaper utvisa, lyftat följande belopp, nämligen under år 1918 144,569 kronor 10 öre, under år 1919 459,194 kronor 7 öre och intill utgången av oktober 1920 508,145 kronor 90 öre eller tillsammans 1,111,909 kronor 7 öre.

Såsom i det föregående nämnts, hava hittills upplåtits dels 84 större och 29 mindre kolonat, vilka 113 kolonat kolonisterna själva skola bebygga, och dels 86 mindre kolonat, å vilka staten åtagit sig viss byggnadsskyldighet. De kostnader, som för dessa kolonats bebyggande och uppodling komma att falla på staten, torde kunna beräknas till följande belopp:

byggnadslån å 4,500 kronor till 113 kolonister ..	kronor	508,500: —
odlingshjälp å 500 kronor till 84 kolonister	»	42,000: —
byggnadskostnader för 86 kolonat, vilka kostnader, såsom här ovan angivits, växlat mellan 6,000 och 7,000 kronor per kolonat, men näppeligen torde komma att i medeltal understiga 7,000 kronor	»	602,000: —
	kronor	1,152,500: —

eller till i medeltal för vart och ett av ovensagda 199 kolonat 5,791 kronor 46 öre.

De redan igångsatta allmänna arbetena för kolonisationsförsöken hava, såsom förut visats, ådragit staten utgifter med 173,071 kronor 7 öre för avdikningar och 261,383 kronor 91 öre för väganläggningar. Läggas härtill kolonisationsnämndens administrationskostnader (97,708 kronor 9 öre + 21,909 kronor 7 öre) 119,617 kronor 16 öre, uppgår den utgift, som staten vidkänts för kolonisationsväsendet, till ytterligare 554,072 kronor 14 öre eller till i medeltal 2,784 kronor 28 öre för vart och ett av berörda 199 kolonat.

Därest samtliga de 351 för närvarande ifrågasatta kolonaten bliva upplåtna, komma de på staten vilande kostnaderna för dessa att, efter ovan angivna grunder, ställa sig sålunda:

byggnadslån till 252 kolonister	kronor	1,134,000: —
odlingshjälp till 145 kolonister.....	»	72,500: —
byggnadskostnader å 99 kolonat	»	693,000: —
	kronor	1,899,500: —

Lägges härtill den förut angivna utgiftssumman för dikning m. m. 554,072 kronor 14 öre, uppgår den sammanlagda kostnaden för kolonaten till 2,453,572 kronor 14 öre eller, fördelat å 351 kolonat, till 6,990 kronor 23 öre i medeltal för varje. Härvid må dock erinras, att staten utan ersättning lämnar byggnadsvirke, som för varje kolonat torde kunna beräknas enligt 1917 års pris till 1,200 kronor och enligt 1920 års pris till 2,000 kronor eller sammanlagt till respektive 421,200 kronor och 702,000 kronor.

För jämförelse erinras därom, att Kungl. Maj:t beräknat kostnaderna till 2,861,000 kronor eller således i medeltal för kolonat till 8,151 kronor samt att 1918—1920 årens riksdagar för ändamålet i fråga beviljat anslag om tillhoppa 2,119,000 kronor. Erinras må vidare, att, i den mån kolonisationen kan äga bestånd, staten kan påräkna att återbekomma byggnadslånen samt beträffande de genom kolonisationsnämnden bebyggda kolonaten byggnadskostnaderna till ett belopp av 5,000 kronor för varje kolonat, till vilken summa vid blivande försäljning värdet av de av staten uppförda byggnaderna skall beräknas.

Å andra sidan bör beaktas, att staten får vidkännas en betydande uppoffring genom de anslag av virke för särskilda behov samt det bränsle — i medeltal 30 kubikmeter för år — som för trettio år framåt utfästes.»

För egen del anföra revisorerna följande:

»Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, är det en avsevärd utgift, som statsverket iklätt sig för ifrågavarande kolonisationsförsök. Den nationalekonomiska och sociala betydelsen av en framgångsrik verksamhet enligt angivna riktlinjer torde med fog hava uppskattats av regering och riksdag. Att i det begynnelse skede, vari arbetet ännu befinner sig, söka vinna en tillförlitlig uppfattning om dess utsikter till framgång lärer vara lönlöst. Emellertid torde i fråga om det syftemål, som avser befrämjande av tillgång till arbetskrafter för skogsvården, böra nämnas, att från fackmän inom skogsförvaltningen, med vilka revisorerna hade tillfälle till meningsutbyte i frågan, yppades starka tvivel, huruvida detta syfte skulle i nämnvärd mån ernås. Närbelägenheten i vissa fall till järnvägslinjer komme att föranleda konkurrens från järnvägsförvaltningen, som vore i tillfälle att betala högre timlön än skogsförvaltningen. Vidare förmenades, att berörda syfte jämväl motverkades därav, att kolonaten i för stor utsträckning utlagts med tillämpning av den större typen, vilken komme att i sådan utsträckning kräva kolonistens arbetskraft, att föga därav bleve övrigt för lönearbete å kronoparken.

För egen del hava revisorerna funnit det böra ifrågasättas, om ej en verksamhet, som i hög grad har egenskap av ovisst försök och tillika betingar betydande kostnad för varje särskild anläggning, borde till sin omfattning hava trängre begränsats, än som skett. Då nu, enligt förut intagen sammanställning, 152 kolonat äro oupplåtna, synes det — särskilt med hänsyn till den nuvarande nödvändigheten av synnerlig sparsamhet — böra övervägas, om ej med åtgärder för ordnande av dessa kolonat finge tillsvidare anstå i avvaktan på den erfarenhet, som kan vinnas av de hittills upplåtna kolonaten.

Vad angår de utlagda kolonaten, syntes besöket å Jörnsmarken giva anledning till övervägande, huruvida all önskvärd uppmärksamhet ägnats däråt, att icke skogsbestånd av yppersta beskaffenhet utan trängande behov för detta ändamål tagits i anspråk. Jämväl har det syntts kunna befaras, att en anhopning av stort antal kolonat komme att medföra vissa svårigheter vid ordnande av bränslefångst och bete för kolonister.

Slutligen hava revisorerna funnit det kunna ifrågasättas, huruvida ej administrationen av ifrågavarande verksamhet skulle kunna organiseras till mindre omfattning och med mindre kostnad, än som nu skett.»

Vid denna paragraf i revisionsberättelsen har avgivits reservation av herrar *Hellström*, *Oscar Olsson* i Linköping, *Johan Jönsson* i Revinge och *Lindqvist*, vilka anfört följande:

»Revisorerna hava med lika röster mot lika beslutat att göra följande uttalande beträffande den norrländska kolonisationen:

'För egen del hava revisorerna funnit det böra ifrågasättas, om ej en verksamhet, som i hög grad har egenskap av ovisst försök och tillika betingar betydande kostnad för varje särskild anläggning, borde till sin omfattning hava trängre begränsats, än som skett. Då nu, enligt förut intagen sammanställning, 152 kolonat äro oupplåtna, synes det — särskilt med hänsyn till den nuvarande nödvändigheten av synnerlig sparsamhet — böra övervägas, om ej med åtgärder för ordnande av dessa kolonat finge tillsvidare anstå i avvaktan på den erfarenhet, som kan vinnas av de hittills upplåtna kolonaten.'

Detta uttalande innebär ej blott ett underkännande av den ståndpunkt, som riksdagen hittills intagit till den norrländska kolonisationsfrågan, utan även en hemställan om inställande tillsvidare på obestämd tid av upplåtandet av de 152 kolonat, som riksdagen redan beslutat upplåta, men som ej ännu hunnit utlämnas.

Då varken den av revisorerna gjorda sammanställningen av kost-

naden för de av riksdagen i vederbörlig ordning beslutade kolonatupplåtelseerna, ej heller de iakttagelser, som revisorerna voro i tillfälle att göra vid ett kort besök å några av de nyligen för kolonisationsförsöken anvisade kronoparksområdena, synas oss giva fog för ett sådant uttalande från revisorernas sida, hava vi ansett oss böra däremot anföra vår reservation.

Anledningen till att de ifrågavarande kolonatupplåtelseerna är från år blivit av Kungl. Maj:t föreslagna och av riksdagen beslutade, oaktat den för frågans utredning tillsatta kolonisationskommittén ännu ej hunnit avgiva sitt slutliga betänkande, är ett av 1918 års riksdag gjort uttalande, att det ville synas riksdagen, som om det vore önskvärt, att försöket icke behövde stanna vid det då av Kungl. Maj:t föreslagna antalet kolonat utan att detsamma, utan förändring av dess försökskaraktär, utvidgades till ett antal ytterligare lägenheter.

Att nu, då arbetslöshet och emigration åter synas komma att hota de norrländska bygderna, ej blott avbryta den av staten påbörjade kolonisationsverksamheten utan till och med inhibera verkställandet av redan beslutade kolonatupplåtelse, har synts oss vara en åtgärd av så betänklig art, att vi oaktat den nuvarande nödvändigheten av synnerlig sparsamhet med statens medel icke kunnat biträda majoritetens därom gjorda hemställan.»

Med anledning av revisorernas anmärkning hava infordrade utlåtanden avgivits av åtskilliga myndigheter. Domänstyrelsen anför i sitt utlåtande den 28 december 1920 dagtecknade yttrande följande:

»I ett den 15 februari 1918 avgivet underdånigt utlåtande över det av kolonisationskommittén framlagda förslaget till nu ifrågavarande kolonisationsförsöks påbörjande, avseende upplåtande av 106 stycken kolonat, därav 47 av en större och 59 av en mindre typ, å vissa kronoparker i Norrbottens och Västerbottens län, har domänstyrelsen bland annat uttryckt vissa betänkligheter mot det föreslagna upplåtandet av så många kolonat av den större typen, d. v. s. sådana med en areal odlingsmark av cirka 15 hektar. De då av kommittén ifrågasatta 47 sådana upplåtelse ansåg styrelsen böra begränsas till 35 stycken. Mot övriga upplåtelse å kronoparker i *Norrbottens* och *Västerbottens län* har styrelsens ansett sig icke hava något att erinra om ock styrelsen, under framhållande av de betydande kostnader, som härigenom åsamkas statsverket, velat bestämt påyrka att genom nu ifrågavarande upplåtelseform icke borde uppställas hinder för ett fortsatt upplåtande av odlingslägenheter i enlighet med bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 18 juni *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 6 saml. 65 häft. (Nr 148.)* 4

1909 med däri sedermera under skilda tider meddelade tilläggsbestämmelser.

Under det att styrelsen sålunda funnit sig icke hava något att väsentligt erinra emot de föreslagna kolonatupplåtelseerna i de två nordligaste länen med deras betydande kronoparker och den därstädes jämförelsevis ringa tillgången på arbetskraft för skogarnas skötsel, i mån som denna på grund av ökade kommunikationer och ökat värde på skogsprodukterna kan göras mera intensiv, har styrelsen ställt sig mera betänksam emot omfattningen av de av kolonisationskommittén under skilda tider föreslagna kolonatupplåtelseerna å kronoparker inom *sydligare delar av Norrland*. Kronoparkerna äro härstädes av jämförelsevis mindre omfattning, och har det visat sig i allmänhet ej vara förenat med större svårighet att till dessa parkers skötsel erhålla nödig arbetskraft från ortsbefolkningen. Att försök dock göres med ett mindre antal kolonatupplåtelse har styrelsen ansett välbetänkt. Styrelsen har sålunda i underdånigt utlåtande den 4 innevarande månad över kolonisationskommitténs förslag till upplåtande av ytterligare 95 stycken kolonat inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län på anförda skäl hemställt bland annat, att av kommittén föreslagna 16 kolonat å Eder kronopark i Jämtlands län måtte begränsas till 8 stycken.

Beträffande de ännu ej upplåtna 152 kolonat av det maximiantal, vartill hittills anvisats medel av riksdagen och med vilkas upplåtande statsrevisorerna ifrågasatt uppskov i avvaktan på den erfarenhet, som kan vinnas av de hittills upplåtna kolonaten, erinras att samtliga ifrågasvarande kolonat, så när som på 4 stycken å Ansjö kronopark av Jämtlands län, äro avsedda till anläggning inom de två nordligaste länen, och har styrelsen för sin del intet att erinra emot att desamma komma till anläggning i den mån som det visar sig att efterfrågan på dylika lägenheter finnes på skilda orter. Härvid anser sig styrelsen dock fortfarande böra framhålla lämpligheten av att upplåtande av *större* kolonat begränsas. Å de kronoparker, där kolonisationsnämnden av senaste årens erfarenhet insett, att intresset för erhållande av kolonat är ringa, lärer väl nämnden tillsvidare ej vidtaga åtgärder för ytterligare kolonats upplåtande. Styrelsen får ock erinra att nu ifrågasvarande kolonisation har tillkommit ej allenast i avsikt att därigenom vinna arbetskraft för skogsbrukets behov, utan jämväl och måhända i första hand i avsikt att därigenom främja ökad bosättning inom därtill ägnade delar av Norrland och därvid lägga under odling nya områden av därför lämpad jord.

Vad statsrevisorerna anfört därom, att uppmärksamhet bör ägnas däråt, att icke skogsbestånd av yppersta beskaffenhet utan trängande

behov tages i anspråk för kolonisationsändamål, vilket de synas förmena hava ägt rum å kronoparken Jörnsmarken i Västerbottens län, ävensom att det bör tillses att ej sådan anhopning av ett större antal kolonat sker att svårigheter uppstå för ordnandet av kolonisternas bränslefångst och kreatursbeten, bör givetvis beaktas vid kolonisationsförslagens uppgörande.»

Länsstyrelsen i Västerbottens län yttrar sig i ett den 29 december 1920 dagtecknat utlåtande på följande sätt:

»Statsrevisorernas utlåtande i nu förenämnda del synes länsstyrelsen icke tillräckligt beakta betydelsen för hela Norrlands utveckling av det fortgående uppodlandet och bebyggandet av de ofantliga odlingsmarkerna i denna landsända och det viktiga led i dess kolonisationsarbete, som utläggande av kolonat å kronoparkerna utgör. Huvudsyftet med dessa kolonat har icke varit och kan ej heller bli att anskaffa arbetare åt statens skogsförvaltning. Den har främst till uppgift, denna kolonisationsverksamhet å kronoparkerna, liksom andra liknande kolonisationsåtgärder i Norrland, att skapa tillfälle till fast bosättning för den jordhungerande befolkningen, att bereda jordsökande tillfälle att förvärva jord för odling och brukning på villkor, som kunna möjliggöra en tryggad bärgning. Kolonisationens huvudsyfte är således att *bryta bygd*, att taga förut ouppodlade och obrukade marker i anspråk för sädesodling och boskapsskötsel och att därmed vidga möjligheterna för landets självförsörjning. Allt detta har hitintills ansetts såsom viktiga och nödiga åtgärder, och statsmakterna hava alltjämt på olika sätt och å olika områden frikostigt understött och främjat Norrlands kolonisation. Allenast med detta fortsatta uppodlande och bebyggande kan Norrland också tillföras den arbetskraft, varpå under normala förhållanden brist råder på nästan alla närings- och verksamhetsområden i denna landsända, och utan vilken Norrland icke kan gå den utveckling till mötes, varav det är mäktigt. Varje åtgärd, som hämmar kolonisationen därstädes, måste därför anses i hög grad olycklig och menlig. Skulle statsrevisorernas uttalade mening, att med anordnande av de 152 kolonat, som utlagts, men ännu ej upplåtits, borde anstå i avvaktan på den erfarenhet, som kunde vinnas av de hittills upplåtna kolonaten, vinna statsmakternas anslutning, gäves därmed åtminstone ett sken av att statsmakterna icke längre ansåge kolonisationsarbetet i Norrland vara av den betydelse, som de förut antagit, och därför ej heller hade för avsikt att så kraftigt som hittills understödja detta arbete. En sådan förmodan skulle utan tvivel väcka stark misstämning och oro hos det stora antalet jordbe-

hövande och jordsökande och därmed också ge en kraftig impuls till utvandrning till främmande land.

Alltför kort tid har ännu förflutit, sedan kolonisationsverksamhet under nu förevarande former påbörjats, för att säkra erfarenheter skola redan nu kunna vinnas av denna kolonisationsform. Antalet kolonat är också ännu alltför ringa, och de hittillsvarande hava tillkommit under högkonjunktur med starkt stegrade arbets- och materialpris och stor brist över huvud på arbetskraft. Först om denna kolonisation i ungefär samma omfattning som hittills får fortgå ännu några år och således jämväl pågå under nedåtgående konjunkturer som de nuvarande, lärer vara möjligt att fälla ett slutgiltigt och rättvist omdöme om densamma. Såvitt länsstyrelsen varit i tillfälle bedöma, kan ifrågavarande kolonisation, vad Västerbottens län beträffar, anses hava i stort sett utfallit gynnsamt och motsvarat förväntningarna. Länsstyrelsen, som i övrigt ansluter sig till vad reservanterna inom statsrevisionen anfört, uttalar därför den mening, att ifrågavarande kolonisationsverksamhet bör i ungefär oförändrad omfattning fortgå även under de närmast följande åren, och hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t, utan avseende å statsrevisorernas förslag, måtte jämväl av 1921 års riksdag äska medel härför, icke understigande de senast för ändamålet anvisade.

Med vad länsstyrelsen sålunda anfört vill emellertid länsstyrelsen icke hava sagt, att icke vissa av statsrevisorerna gjorda erinringar kunna hava fog för sig, och att icke tveksamhet kan råda, huruvida de villkor och bestämmelser, som gälla kolonatupplåtelse, äro de i allo lämpligaste, liksom ock huruvida det sätt, varpå administrationen ordnats, är det bästa möjliga. Men erforderliga ändringar i dessa avseenden, i vad man redan nu kan härom bilda sig ett tillförlitligt omdöme, synas böra och kunna komma till stånd, utan att det fortsatta upplåtandet av kolonat upphör eller undanskjutes. I det betänkande, som den 10 augusti 1920 avgivits av de särskilda kommitterade, vilka av Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Gävleborgs läns landsting tillsatts för utredande av vissa norrlandsspörsmål (»Landstingens norrlandskommitté»), och i vilket betänkande innehållna förslag av nämnda landsting biträtts, yttras, beträffande ledningen av ifrågavarande kolonisation å kronoparkerna, följande:

»Trängande är också, att bland den ledning, som är tillsatt för övervakande och ordnande av denna kolonisation, beredes utrymme för praktisk blick och tillräcklig kännedom om de förutsättningar, under vilka kolonisterna leva. Det är därför önskvärt, att inom denna ledning beredes plats åt med lappmarkernas och nybyggarnas förhållanden

förtrogna mindre jordbrukare.» Sistnämnda synpunkt vill länsstyrelsen för sin del understryka. Med dess tillgodoseende torde också bliva möjligt att omlägga och förenkla administrationen, så att den blir mindre kostsam än för närvarande. Härigenom skulle också kunna vinnas den decentralisation av ledningen, som enligt länsstyrelsens mening är önskvärd och gagnande för kolonisationens framgång.»

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför i utlåtande av den 14 december 1920 följande:

»Utav de i revisorernas uttalande omnämnda 152 kolonaten äro ej mindre än 75 belägna i Norrbottens län. Detta jämte den omständigheten, att kolonisationskommittén, enligt vad länsstyrelsen har sig bekant, avgivet underdånigt förslag om upplåtande av än ytterligare 48 kolonat i länet, nämligen på Vargisåvattnets kronopark 10, på Västra Limingojärvi kronopark 10, på Ohtanajärvi kronopark 12 samt på Pajala östra kronopark 16, föranleder länsstyrelsen att, ehuru därom ej anmodad, för Eders Kungl. Maj:t i underdånighet framlägga de synpunkter, efter vilka kolonisationsarbetet inom länet enligt länsstyrelsens mening bör bedömas. Den fråga, som riksdagens revisorer här upptagit till behandling, är av så stor betydelse, att det endast bör vara till gagn för dess lyckliga lösande, om den belyses även från andra sidor än från dem, som revisorerna ansett det vara sin skyldighet att skärskåda densamma.

Närmast före det här ovan citerade yttrandet hava revisorerna i sin berättelse anført vissa uttalanden från fackmän inom skogsförvaltningen, av vilka framgått dessa tjänstemäns tvivel, huruvida genom kolonisationen kunde vinnas ökad tillgång på arbetskrafter till skogsvården. »Närbelägenheten i vissa fall till järnvägslinjer komme att föranleda konkurrens från järnvägsförvaltningen, som vore i tillfälle att betala högre timlön än skogsförvaltningen. Vidare förmenades, att berörda syfte jämväl motverkades därav, att kolonaten i för stor utsträckning utlagts med tillämpning av den större typen, vilken komme att i sådan utsträckning kräva kolonistens arbetskraft, att föga därav bleve övrig för lönearbete å kronoparken.»

Då dessa uttalanden anföras i omedelbart sammanhang med revisorernas härovan angivna allmänna slutomdöme rörande lämpligheten av ett fortsatt bedrivande utav kolonisationsförsöken, finner länsstyrelsen det troligt, att desamma innehålla en del av motiveringen till detta omdöme, varför länsstyrelsen ansett sig böra något närmare ingå på en granskning av dess bärighet.

I förbigående vill länsstyrelsen tillåta sig göra den nära till hands liggande reflexionen, att, då såväl järnvägs- som skogsförvaltningen äro grenar av statens verksamhet, en förvaltningarnas gemensamma lönepolitik ej borde vara omöjlig. Jämföras de ekonomiska resultaten av de båda förvaltningarnas arbete, vill det även synas, som om skogsförvaltningen i avseende på möjligheten att med framgång konkurrera om arbetskraften vore järnvägsförvaltningen fullt jämbördig.

Dessa förhållanden beröra emellertid områden, där länsstyrelsen ej kan med sakkunskap uttala sig. Men vad som icke kunnat undgå att vid sig fästa länsstyrelsens uppmärksamhet är att av de av revisorerna förbehållslöst återopade uttalandena synes framgå, att såväl de själva som deras interlokutörer ansett kolonisationsförsöken till viss grad mindre lyckade, därför att kolonisterna åtagit sig annat arbete åt staten än skogsarbete. Enligt denna uppfattning vore således kolonisationens huvudsakliga ändamål att skaffa statens skogsförvaltning tillgång på arbetskraft. Att en växelverkan äger rum mellan å ena sidan statens kolonisationsarbete och å andra sidan dess verksamhet som stor skogsägare finner länsstyrelsen både nyttigt och nödigt. Båda dessa verksamhetsgrenar måste nämligen otvivelaktigt stödja varandra. Men därutav kan dock knappast dragas den slutsatsen att, om en eller annan kolonist funnit det för sin utkomst behöfliga, avlönade arbetet inom en annan statens verksamhetsgren än skogsförvaltningen, kolonisationsförsöket därför i detta eller andra liknande fall får anses hava utfallit mindre tillfredsställande. Snarare torde av en sådan omständighet kunna dragas den slutsatsen att, om behovet av arbetare inom båda verksamhetsområdena är konstant, ytterligare ett antal kolonat böra upplåtas i trakten.

Länsstyrelsen, som alltså icke kan ansluta sig till den meningen, att kolonisationens huvudsyfte är att anskaffa arbetare åt statens skogsförvaltning, ser i stället dess förnämsta uppgift vara att skaffa tillfälle till fast bosättning för dem, som sådant begära, och som för att tillfredsställa denna sin önskan äro beredda att nedlägga ett mödosamt arbete på en för det närvarande improduktiv och ofta långt från bebyggd ort belägen mark. Enligt länsstyrelsens mening står staten alltså inför alternativet att antingen skänka detta arbete sitt ekonomiska och kraftiga stöd eller ock se dessa jordsökande män och kvinnor vända sig till andra länder för att få sin önskan tillfredsställd. I detta sammanhang tror sig länsstyrelsen böra anföra några siffror, vilka synas giva vid handen, att den emigration till Nordamerikas förenta stater och Canada, som under krigsåren var i tillbakagång, nu åter börjat

taga fart. Från länet emigrerade till dessa länder år 1916 — 139 personer, 1917 — 86, 1918 — 24 och 1919 — 38. Under år 1920 hava till och med november månad av länsstyrelsen utfärdats pass för 195 emigranter.

Riksdagens revisorer åberopa, synbarligen med gillande, gjorda uttalanden, att kolonat av större typ utlagts i allför stor utsträckning. Länsstyrelsen finner sig visserligen sakna anledning att ingå på en närmare undersökning, huruvida förhållandet mellan kolonat av de olika typerna må vara väl avvägt eller ej och anser sig även för en sådan undersökning sakna förutsättningar, om genom den skulle utrönas, huruvida skogsförvaltningens behov av arbetskrafter blivit genom kolonisationsförsöken på ett tillfredsställande sätt tillgodosett. Men länsstyrelsen vill tillåta sig framhålla nödvändigheten av att denna sak icke bedömes ensidigt som en skogsarbetarefråga. En väl avvägd sammansättning av länets befolkning fordrar visserligen, att i den ingår ett icke obetydligt antal män, som hava tillfälle att ägna sig åt det för ett rätt tillvaratagande av länets naturtillgångar nödvändiga skogsarbetet i dess olika yttringar, såsom avverkning, skogsvård, flottning o. s. v. Men dessa arbetare kunna icke, om de skola fylla sin uppgift som skogsarbetare, samtidigt ägna sig åt den för samhället ej mindre viktiga produktionen av livsmedel. Att denna produktion inom länet behöver uppmuntras och stödjas torde knappast tarva bevis. I detta avseende behöver länsstyrelsen endast hänvisa på det önskvärda i att livsmedelstillförseln till de stora gruvsamhällena kunde bliva rikligare. Kunde detta vinnas genom att de större kolonaten å de invid järnvägen Boden—Gällivare belägna kronoparkerna Djupsjö och Ljusåtrakten utlagts, så förmenar länsstyrelsen, att beslutet härom måste betraktas såsom uteslutande till fördel för befolkningen och därigenom även för staten. För sin del saknar länsstyrelsen anledning att närmare ingå på en utredning om den uppgift, som innehavare av större kolonat väl dock hava att fylla i skogsbruket.

I en underdånig skrivelse av denna dag har länsstyrelsen sökt visa nödvändigheten av att särskilda åtgärder vidtagas för att skaffa de inom den finsktalande delen av länet talrikt förekommande så kallade backstugusittarna en fastare och tryggad ställning genom att bereda dem möjlighet att erhålla egen jord. En av de utvägar, som syntes länsstyrelsen stå öppna till förverkligande av detta mål, fann länsstyrelsen vara, att åt en del av dem upplätes kolonat å kronoparkerna. De här ovan omnämnda på kronoparkerna Västra Limingojärvi, Ohtanajärvi och Pajala östra utlagda 38 kolonaten, vilka, enligt vad länsstyrelsen har

sig bekant, av kolonisationskommittén föreslagits till upplåtande under kommande år, äro belägna inom denna del av länet. Det är även för länsstyrelsen känt, att intresset för denna kolonisation varit synnerligen livligt bland den del av befolkningen, som genom dessa upplåtelser skulle få sina önsknings om erhållande av ett eget hem tillfredsställda, och det vore enligt länsstyrelsens mening att i hög grad beklaga, om följderna av riksdagens revisorers uttalande skulle bliva, att denna möjlighet, om ock endast tillfälligt, avskures. Här skall länsstyrelsen icke upprepa alla de skäl, som i den berörda underdåniga framställningen andragits för ett snabbt och kraftigt ingripande till backstugusittarfrågans ordnande, men länsstyrelsen kan ej underlåta att understryka sin där uttalade mening, att det i arbetet för denna befolknings höjande är av en synnerligen stor betydelse, om den finner besluten snabbt följa på planläggningen. För den vore det en misräkning, vilken det helt säkert vore klokt att bespara den, om den funne den nu öppnade möjligheten till bosättning å kronoparkernas stora, obrukade marker för sig avstängd.

Riksdagens revisorer yttra i sin nu avgivna berättelse följande rörande kolonisationsförsöken: »Den nationalekonomiska och sociala betydelsen av en framgångsrik verksamhet enligt angivna riktlinjer torde med fog hava uppskattats av regering och riksdag.» För länsstyrelsen står det även klart, att fortsatta kolonisationsförsök i båda dessa avseenden fylla en så stor uppgift, att den knappast kan överskattas. Därför vågar ock länsstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville även för den stundande riksdagen framlägga förslag härom och därigenom underlätta möjligheterna till fast bosättning för den jordlösa, norrbottniska befolkningen.»

Statens kolonisationsnämnd har i frågan avgivit yttrande, dagtecknat den 29 december 1920.

Efter att hava erinrat, hurusom beträffande försökskolonisationen och i viss mån även rörande dess administration kolonisationskommittén, därtill anmodad, i underdånig skrivelse den 29 december 1920 avgivit yttrande i anledning av de av statsrevisorerna gjorda erinringar, redogör nämnden, som beträffande försökskolonisationen säger sig ej hava något att anföra utöver vad kommittén därvid framhållit, något närmare för sin verksamhet. Beträffande denna redogörelse tillåter sig utskottet hänvisa till sid. 845—849 i revisionsberättelsen. Nämnden meddelar vidare vissa upplysningar och uppgifter rörande dess administrationskostnader samt anför härutinnan följande:

»Härav framgår sålunda, att administrationskostnaderna per kolonat, som under nämndens första verksamhetsår ställde sig relativt höga, i det de uppgingo till 180 kronor, året därpå sjönko till 159 kronor för att under år 1920 stiga till 164 kronor. Under förutsättning att kolonisationskommittén i förut omnämnda förslag till fortsatt kolonisation under år 1921 av statsmakterna godkännes, beräknas administrationskostnaderna detta år nedgå till omkring 148 kronor per kolonat. Att emellertid kostnaderna år 1920 något överstiga kostnaderna för 1919 förklaras av det förhållande, att från mitten av maj månad år 1920 anställdes en assistent på nämndens expedition, vilket föranledde en ökad utgift av omkring 7,500 kronor.

Anledningen till att nämndens administrationskostnader under första året av verksamheten jämfört med under senare år varit så höga, som fallet är, ligger givetvis i det förhållandet, att de tre från varandra mycket långt avlägsna kolonisationsområdena, som detta år kommo till anläggning, vart och ett fordrade sin lokala arbetsledare, varjämte personalen i den centrala ledningen under det första året var starkt upptagen särskilt med arbetets organiserande. Först i och med anläggande av nya kolonisationsområden på ej alltför stort avstånd från äldre områden blev det möjligt att använda en och samma arbetsledare inom till en början två, sedermera till och med tre områden.

Skulle emellertid, som statsrevisorerna föreslagit, kolonisationsverksamheten inskränkas i så hög grad, att till och med redan beslutade kolonat ej skola upplätas, komma utan tvivel administrationskostnaderna per kolonat att avsevärt stiga. Att, som statsrevisorerna tänkt sig, minska kolonisationsverksamhetens omfattning och samtidigt därmed nedbringa administrationskostnaderna per kolonat är under sådana förhållanden en ren omöjlighet.

Statens kolonisationsnämnd vill sålunda uttala såsom sin bestämda mening, att kolonisationsverksamhetens administration ej kan under nuvarande förhållanden förenklas och inskränkas utan allvarlig skada för verksamhetens bedrivande, varjämte kostnaderna för denna verksamhet, vilka i väsentlig mån påverkas av kolonisationsområdenas vitt spridda förläggning, ej kunna i nämnvärd mån minskas.»

Slutligen anför kolonisationskommittén i utlåtande den 29 december 1920 följande:

»Vad till en början angår den av statsrevisorerna framlagda ekonomiska kalkylen, som avsett att visa statens uppföringar för kolonisationsförsöken, synes denna kalkyl enligt kommitténs mening kunna giva anledning till åtskilliga erinringar.

Om emellertid en något så när tillförlitlig utredning rörande statens kostnader för de beslutade kolonisationsförsöken redan nu skall kunna verkställas, bör man enligt kommitténs mening utgå från de vid företagets planerande uppgjorda beräkningarna rörande byggnadslån, odlingshjälp, odlingspremier och byggnadsarbeten, värdet å upplåten jord och utlämnat virke, samtliga kostnader för diknings- och vägarbeten ävensom administrationskostnaderna till den tid, då kolonisationsföretagen beräknats vara slutförda. Vid en sådan kalkyl torde man även böra utgå ifrån att samtliga eller de flesta kolonat komma att upplåtas och kolonisationen i framtiden äga bestånd, varför från den på förut nämnt sätt erhållna utgiftssumman bör avgå dels beloppet å byggnadslånen och den del av statens byggnadskostnader, som skall av kolonisterna amorteras, dels ock kostnaderna för de vägar, som bekostas av domänfonden, enär dessa vägar ansetts nödvändiga för skogsvården. Om emellertid beräkningen skall bli fullständig, böra även i statens utgifter för kolonisationsföretagen ingå kostnaderna för kolonatens utläggande ävensom för möjligen gjorda inköp av enskilda tillhöriga ströängar.

En på nu angivna förutsättningar uppgjord kalkyl skulle ställa sig på följande sätt.

Statens kostnader för kolonisationen:

byggnadslån	för 252 kolonat à 4,500 ... kr.	1,134,000
byggnadskostnader	» 99 » à 7,000 ... »	693,000
odlingshjälp	» 145 » à 500 ... »	72,500
odlingspremier	» 145 » à 500 ... »	72,500
dikning efter avdrag av det belopp, som varje jordägare i Norrland kan erhålla från norrländska avdikningsanslaget		207,900
vägar efter avdrag av de kostnader, som belöpa sig på skogsförvaltningens vägar		233,600
3,180 har odlingsmark à 50 kr.		159,000
3,030 » skogsmark à 20 »		60,600
1,052 » impediment à 10 »		10,520
undersökningskostnader	c:a	90,000
inköp av ströängar	»	35,000
administrationskostnader	»	190,000
byggnadsvirke ävensom virke till hägnader o. d. för 351 kolonat à 1,500 kr.		526,500 kr.
		<u>3,485,120</u>

Avgående poster:

återinflytande

byggnadslån för 252 kolonat à 4,500 kr. ...	1,134,000 kr.
och byggnads-	
kostnader..... » 99 » à 5,000 »	495,000 »
mot markvärdet svarande köpeskilling	230,120 »
	<u>1,859,120</u>
	Återstod kr. 1,626,000.

Om den sålunda erhållna summan delas med antalet utlagda kolonat, erhållas i runt tal 4,600 kronor, som sålunda skulle utgöra statens genomsnittliga uppoffringar för kolonaten under förutsättning att samtliga kolonat upplåtas och kolonisationen i framtiden äger bestånd. Emellertid är det sålunda beräknade beloppet ej att betrakta som exakt, då en del faktorer, som dock äro obestämbara, tillkomma. Till den erhållna summan av 4,600 kronor bör nämligen läggas den förlust, staten beräknas lida dels genom att kolonaten under de första 5 åren upplåtas arrendefritt, dels genom att räntan å byggnadslån och byggnadskostnader i likhet med vad fallet före år 1920 var beträffande eguahemslån bestämts till allenast 3.6 procent. Därjämte tillkommer dels värdet å vedbrand till kolonisterna under 30 år, dels den förlust, staten lider genom att ståndskogen, som vid kolonatets övertagande med äganderätt medföljer detta, överlämnas åt kolonisten till ett mycket lågt pris. Å andra sidan böra från kostnaderna avgå inflytande arrendebelopp.

Om man nu jämför dessa uppoffringar med statens uppoffringar för nuvarande odlingslägenheter i Norrland och Dalarna, som utgöras dels av 2,000 kronor i byggnads- och odlingsbidrag, dels av fritt byggnadsvirke, finner man, att ett kolonat åsamkar staten omkring 1,100 kronor högre utgift än en odlingslägenhet. Å andra sidan torde staten på grund av de gynnsamma upplåtelsevillkor, som äro förenade med kolonaten, hava större utsikt att genom upplåtande av sådana framkalla en livskraftig kolonisation på statens vidsträckta, öde skogstrakter i Norrland och Dalarna än vad fallet skulle bliva genom upplåtande av odlingslägenheter. Det lider ej heller tvivel, att staten genom kolonatupplåtelse kan påräkna att av dessa lägenheters innehavare fortare erhålla ett vida större och värdefullare tillskott i arbetskraft för skötseln av sina skogsdomäner än vad redan visat sig hava varit fallet genom upplåtande av odlingslägenheter. Anledningen härtill ligger givetvis i de betydligt större svårigheter odlingslägenheternas innehavare hava att kämpa emot vid iordningställandet av sina lägenheter i jämförelse med kolonisterna.

Statsrevisorerna ifrågasätta, som nämnt, om ej den av kommittén

föreslagna och av statsmakterna beslutade kolonisationsverksamheten bort begränsas och att med åtgärder för upplåtande av återstående kolonat tillsvidare borde anstå i avvaktan på den erfarenhet, som kunde vinnas av hittillsvarande kolonatuupplåtelser.

Härvid må erinras, att då kolonisationskommittén år 1916 tillsattes, vederbörande departementschef framhöll lämpligheten av att till en början gripa sig an med kolonisationsförsök i mindre omfattning. Det borde, yttrade han, vara icke blott kommittén obetaget utan till och med önskvärt att kommittén, innan dess slutliga betänkande framlades, avgåve förslag, som kunde föranleda omedelbar upplåtelse av mark å en eller annan trakt. Inom ett så vidsträckt område av landet som det ifrågasvarande vore naturförhållanden och andra betingelser för kolonisation påtagligen så växlande, att det näppeligen vore fullt lyckligt, ifall överallt endast samma åtgärder skulle tillgripas. Åtgärderna syntes snarare böra så naturligt som möjligt anpassa sig efter de lokala förutsättningarna. För övrigt ville det förefalla, som om i valet mellan att låta alla positiva åtgärder i kolonisationsfrågan anstå i avbidan på frågans fullständiga utredande eller att vidtaga ett mindre antal upplåtelser efter grunder, som man till äventyrs sedermera beträffande det återstående flertalet funne sig böra frångå, någon tvekan knappast borde behöva råda om det senare alternativets företräde. Angelägenheten av att staten under en närmare framtid skrede till handling i avseende å kolonisationen syntes till fullo motivera, att man före avslutande av den vidlyftiga och tidsödande utredning, som erfordrades, gjorde början med upplåtelser i den mån omständigheterna sådant medgäve.

I anledning härav yttrade kommittén i sitt den 15 december 1917 avgivna betänkande med förslag till anordnande av kolonisationsförsök å vissa kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län följande:

»Den sålunda lämnade anvisningen har föranlett kommittén att vid sidan av arbetet å övriga inom dess uppdrag fallande spörsmål ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om omedelbart anordnande av sådana mindre omfattande kolonisationsföretag som departementschefen åsyftat. Såsom i annat sammanhang skall närmare utvecklas, måste enligt kommitténs tanke förutsättningar anses vara för handen att genom en klokt anordnad kolonisation å de nordligare länens kronomarker bereda utkomst åt en ej obetydlig befolkning och därigenom motverka den ur flera synpunkter beklagliga emigrationen samt på samma gång lämna staten möjlighet att långt bättre än för närvarande tillvarataga sina högst värdefulla skogstillgångar. Åtskilliga tecken tyda ock på att bland de folkelement, som kunna påräknas för en dylik kolonisation, och särskilt

bland en del av den norrländska lantbefolkningen, förefinnes ett intresse för saken, som utan tvivel skulle vidmakthållas och stimuleras av att verksamma statsåtgärder snart komme till stånd, låt vara till en början inom en mindre omfattande ram. Härtill kommer att ett kolonisationsförsök i mindre skala kan bliva av stor betydelse för den vidare behandlingen av kolonisationsfrågan i dess helhet. Ett dylikt på rationella grunder byggt försök torde nämligen i hög grad vara ägnat till vägledning på ett område, där om någonsin den praktiska erfarenheten utgör den enda säkra ledstjärnan. Om än resultaten av ett försök av denna art ej komma att fullt framträda förrän i en mera avlägsen framtid, torde man dock snart nog hava att påräkna en mängd rön och erfarenheter, vilka kunna bliva till gagn vid den mera omfattande lösning av den viktiga frågan, som måste eftersträvas.»

Härav framgår sålunda att avsikten med försökskolonisationen var *dels* att bereda den norrländska befolkningen tillfälle till bosättning å kronoparkerna under gynnsammare betingelser än som hittills skett, vilken åtgärd sålunda ej borde uppskjutas till den tid, då kolonisationskommitténs vidlyftiga och tidskrävande utredningsarbete kunde avslutas, *dels* under den tid kommitténs utredningsarbete påginge vinna vissa praktiska erfarenheter, vilket kunde bliva av stor betydelse för utarbetande av kommitténs slutliga förslag.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t av kommitténs berörda förslag framhöll vederbörande departementschef, hurusom frågan om ett mera målmedvetet och energiskt arbete för främjande av ökad bosättning inom därtill ägnade delar av Norrland länge varit föremål för såväl statsmakternas uppmärksamhet som allmänhetens livliga intresse. Den stora vikten av att lägga under odling nya områden av därtill ägnad jord låge i öppen dag. Härtill komme betydelsen av att erhålla väl kvalificerad arbetskraft för skogsbrukets behov. Det förslag, som föreläge, hade föregåtts av en utredning, som i första hand haft till syfte att undersöka tillgången på odlingsbar mark i de norrländska, ofta långt inne i landet belägna kronoparkerna. Utredningen hade framskridit så långt, att kommittén ansett sig kunna tillstyrka, att åtgärder vidtoges för en begynnande kolonisation efter delvis nya grundlinjer. Visserligen vore det blott fråga om ett försök i mindre omfattning, men det vore av vikt, att detta försök utan dröjsmål sattes i verket. Med ledning av den erfarenhet, som härigenom vunnes, kunde man sedan gå vidare, och det vore att hoppas, att därur kunde så småningom växa fram ett ganska vittomfattande kolonisationsarbete.

Den i anslutning härtill framlagda propositionen blev av riksdagen

bifallen. I sin skrivelse i ämnet den 2 maj 1918 anförde riksdagen bland annat, att den nuvarande formen för upplåtelse av odlingslägenheter å kronoparker i de nordliga länen i flera hänseenden lämnade mycket övrigt att önska. På en dylik åskådning hade ock såväl år 1914 i ämnet väckta motioner som riksdagens i anledning av desamma till Kungl. Maj:ts avlätna skrivelse vilat. Att den i följd härav år 1916 tillsätta kolonisationskommittén, innan dess uppdrag blivit slutfört, framlagt ett förslag till en partiell lösning av det synnerligen omfattande och betydelsefulla spörsmålet om en mera rationell kolonisation å statens odlingsmarker i Norrland, eller, som kommittén själv benämnde sitt förslag, till en försökskolonisation, syntes riksdagen mycket beaktansvärt. Såväl kommittén som departementschefen hade framhållit, att de grunder, på vilka förslaget vilade, icke vore att anse som definitiva utan närmast hade karaktär av försök, som tilläventyrs kunde komma att i ett slutligt förslag i större eller mindre grad undergå förändringar. Riksdagen, som fördeuskull saknade anledning att närmare uttala sig om de särskilda bestämmelser, som för de ifrågasatta försöken föreslagits, fann dock de nya synpunkterna, som av kommittén upptagits, och som i det allra väsentligaste vunnit Kungl. Maj:ts gillande, värda synnerligt beaktande och väl ägnade att prövas samt av beskaffenhet att böra leda till ett långt bättre resultat än förut gällande tillvägagångssätt.

Riksdagen framhöll vidare, att då förevarande försök avsåge upplåtelse av allenast omkring ett hundratal lägenheter och det väl kunde tänkas, att ansökningar till erhållande av dessa bleve så många, att antalet icke försloge för tillgodoseende av alla sökande, det syntes riksdagen önskvärt, att försöket icke behövde stanna vid nämnda antal utan att detsamma, utan förändring av dess försökskaraktär, utvidgades till ett antal ytterligare lägenheter. Detta syntes riksdagen lämpligen kunna ske i sammanhang med de undersökningar, som genom kommitténs försorg även under det löpande året komme att äga rum å kronoparker i de nordligaste länen.

På grund av dessa direktiv har kommittén även 1918 och 1919 föreslagit anläggande av nya försök, vilka förslag vunnit statsmakternas gillande. Slutligen har kommittén i ett den 30 oktober 1920 avgivet betänkande föreslagit Kungl. Maj:ts att kommande år bringa till utförande ytterligare kolonisationsförsök å trenne kronoparker inom finnbygden i Norrbottens län samt å fyra kronoparker inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Detta förslag, i vad det avser kolonisation inom finnbygden, är föranlett av de iakttagelser, som kommittén under en sistlidne sommar på initiativ av landshövdingen i Norr-

bottens län företagen resa gjort rörande den i ifrågavarande trakter talrika förekomsten av så kallade backstugusittare. Dessa leva under synnerligen betryckta och svåra förhållanden och äro därför i behov av ett snart och kraftigt stöd från statens sida för att komma i åtnjutande av drägliga existensvillkor, något vartill kolonisationsföretagen ansetts kunna verksamt bidra. Förslaget till upplåtelse av kolonat inom övriga kronoparker, som ingå i kommitténs nyssnämnda framställning, grundar sig på kommitténs strävan att småningom anordna kolonat-upplåtelser inom olika delar av Norrland och Dalarna, för att på så sätt åtminstone i någon mån tillgodose den obesuttna befolkningens behov av jord inom skilda trakter.

Om emellertid statsrevisorernas förslag skulle vinna statsmakternas gillande, skulle kommitténs sistnämnda förslag ej komma till utförande. Backstugusittarna i finnbygden skulle sålunda ännu åtskilliga år få vänta på lösningen av den för dem så ytterst viktiga jordfrågan. Att detta skulle verka ytterst nedslående på denna befolkningsgrupp, som med oro och spänning avvaktar statsmakternas beslut i frågan, säger sig självt. Att intresset för saken i de orter, dit de ifrågasatta kolonisationsförsöken äro förlagda, och där sistlidne sommar 36 kolonat utlagts, är stort, var kommittén vid sin resa i finnbygden i tillfalle konstatera, vilket för övrigt även framgår av de talrika förfrågningar och till och med ansökningar om erhållande av kolonat å dessa områden, som redan, enligt uppgift, ingått till kolonisationsnämnden.

Skulle därtill av statsmakterna redan beslutade kolonisationsföretag så till vida begränsas, att ännu ej upplåtna kolonat skulle behållas i statens hand, och upplåtelseerna sålunda inskränkas till de kolonat, som hittills blivit utlämnade, skulle detta enligt kommitténs mening verka i hög grad menligt på hela kolonisationssaken.

Det skäl, som statsrevisorerna anföra för sin hemställan, är att kolonisationsverksamheten i hög grad har egenskap av ovisst försök, samt att den betingar betydande kostnad för varje särskild anläggning. Visserligen kan det medgivas, att anläggningarna i fråga betinga icke oväsentliga kostnader, men kommittén hyser dock den bestämda uppfattningen, att dessa ej äro högre, än som är nödvändigt för att framkalla en livskraftig kolonisation. Kommittén kan ej heller biträda statsrevisorernas uppfattning om kolonisationsföretagens karaktär av »ovisst försök».

Visserligen kunna meningarna i denna fråga vara delade, men kommittén, som i sitt slutliga betänkande vill föreslå statsmakterna att vid lösande av frågan om kronoparkernas kolonisation i hela dess vidd

i huvudsak följa de vid försökskolonisationen tillämpade riktlinjerna, är sålunda av den uppfattningen, att denna verksamhet ej längre kan be-tecknas som ovisst försök. Det ligger i sakens natur, att resultaten av försöksverksamheten ej kunna förväntas fullständigt föreligga förrän långt fram i tiden, men vissa resultat hava det oaktat redan vunnits, och äro av den beskaffenhet, att de giva stöd för de med principerna för försökskolonisationen nära överensstämmande förslag som kommittén i sitt slutliga betänkande ämnar framlägga. Att emellertid, som stats-revisorerna föreslagit, nu avsluta försöksverksamheten och avvakta de slutliga resultaten av densamma, skulle till en oviss framtid uppskjuta kolonisationsfrågans lösning och medföra betänklig skada såväl för kolonisationen som för skogsbruket. Då det ligger i sakens natur att, vilka förslag som än framläggas till kolonisationsfrågans lösning, dessa alltid komma att bliva sådana, att de ej kunna anses leda till frågans fullständiga lösning för all framtid utan endast bilda led i den utveck-ling, som inom detta, liksom inom alla andra områden, är att förvänta, anser kommittén även principiellt oriktigt, att i avvaktan på försökens slutliga resultat, uppskjuta genomförande av redan nu erforderliga refor-mer på området.

Visserligen vore vid tiden för avgivande av revisorernas berättelse 199 kolonat av 351 utlagda ännu ej upplättna, men dels äro sedan den tiden ytterligare 14 kolonat redan upplättna, dels har kommittén skäl att antaga, att inom loppet av nästa år detsamma skall vara förhållandet med större delen av ännu kvarvarande kolonat. Det har nämligen visat sig att, innan erforderliga vägar anlagts till kolonisationsområdena, efterfrågan på mera avsides belägna kolonat varit ringa, under det att, i samma mån som dylika vägar anlagts och kommunikationerna med kolonaten sålunda blivit bättre, efterfrågan även ökats. Likaså hava, så snart kolonisationsledningen gått i författning om virkes framdriv-ning och försågning inom kolonisationsområdet, spekulanter på kolonat anmält sig i allt större antal. Slutligen må framhållas, att kolonisa-tionsverksamheten efter nu tillämpade riktlinjer är av så pass ungt datum, att den jordsökande allmänheten knappast kan förväntas ännu hava erhållit tillräckligt ingående kännedom om densamma. Då i allmän-het nya kolonisationsområden anlagts långt ifrån äldre sådana, har känne- domen om de fördelar, som de nya upplåtelseerna medföra, ej så lätt spritt sig från det ena området till det andra, varför nya kolonisations-företag måste så att säga tala vart för sig och någon tid alltså förgå, innan befolkningen i orten får ögonen öppna för de fördelar, som genom denna form av upplåtelse beredas egnahemsökande.

Med anledning av statsrevisorernas erinran om att nödig uppmärksamhet bör ägnas däråt, att icke skogsbestånd av yppersta beskaffenhet utan trängande behov tagas i anspråk för kolonisationen, vilket enligt revisorernas mening varit fallet på kronoparken Östra Jörnsmarken, vill kommittén framhålla följande.

Det skogsbestånd, som statsrevisorerna vid ett därstädes avlagt besök sett utlagt till kolonat, kan vid närmare undersökning knappast betecknas såsom varande av yppersta beskaffenhet. Den av domänstyrelsen år 1902 fastställda hushållningsplanen för skogen visar, att skogsbeståndet i fråga, som omfattar cirka 35 har, för 18 år sedan utgjordes av i huvudsak gammal skog med växtlighetsgrad och slutenhetsgrad obetydligt över medelmåttan och med en kubikmassa av 48 kubikmeter per har. Av den dåvarande kubikmassan befunnos 25 procent vara av skadad beskaffenhet. Beståndet var även i hushållningsplanen upptaget bland dem, som under närmaste 20 år skulle undergå så kallad förhuggning, varigenom 800 kubikmeter virke, eller nära en fjärdedel av hela kubikmassan, skulle uttagas. Om emellertid områden, beväxta med bestånd av denna beskaffenhet, ej skulle få tagas i anspråk för kolonisationen, så torde detta komma att medföra en mycket stark begränsning i kolonisationens omfattning, en begränsning, som visserligen från en synpunkt sett kan anses vara till fördel för kronoparkernas avkastning, men som i det stora hela säkerligen kommer att visa sig till skada ej blott för kolonisationen utan även för skogsvården genom de svårigheter, som uppstå att bereda bosättningsmöjligheter åt erforderliga skogsarbetare.

Beträffande denna fråga må i övrigt påpekas, att, då viss areal fast mark vid kolonatets bildande ovillkorligen bör ingå såsom odlingsmark i detsamma, och då sådan mark bör vara av bördig beskaffenhet, skogsmark, som äger förmåga att även producera skog av god beskaffenhet, kommer att för ändamålet disponeras. Under sådana förhållanden ligger det i sakens natur, att kolonisationen i viss mån kan komma i strid med skogsintresset, men med hänsyn till de relativt små arealer det gäller, torde därvid åt kolonisationsintresset böra givas företrädet. Vad som däremot kan ifrågasättas är, huruvida mark, beväxt med i sin största växtkraft stadda unga och medelålders bestånd, bör tagas i anspråk för kolonisationen, innan skogsbestånden nått avverkningsmogen ålder. Denna fråga torde kommittén komma att taga under närmare behandling i sitt slutliga betänkande.

I detta sammanhang vill kommittén begagna tillfället att i största korthet behandla de synpunkter, som av vissa fackmän inom statens *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 6 saml. 65 häft. (Nr 148.)* 6

skogsförvaltning anförts vid samtal med statsrevisorerna. Dessa fackmän hava dragit i starkt tvivelsmål, huruvida det syftemål, som avser befrämjande av tillgången till arbetskraft för skogsvården, även skulle genom kolonisationen ernås. »Närbelägenheten i vissa fall till järnvägslinjer komme att föranleda konkurrens från järnvägsförvaltningen, som vore i tillfälle att betala högre timlön än skogsförvaltningen. Vidare förmenades, att berörda syfte jämväl motverkades därav, att kolonaten i för stor utsträckning utlagts med tillämpning av den större typen, vilken komme att i sådan utsträckning kräva kolonistens arbetskraft, att föga därav bleve övrigt för lönearbete å kronoparken.»

Till en början vill då kommittén framhålla, att syftet med kolonisationen i främsta rummet är att bereda den obesutna lantbefolkningen möjlighet till erhållande av sin utkomst av jordbruk på kronoskogarna och så medelst motverka emigrationen. Därjämte avser verksamheten att anskaffa den för kronoskogarnas rationella skötsel erforderliga arbetskraften. Emellertid vill kommittén uttala den övertygelsen, att staten för sin skogsvård ej uteslutande har att påräkna innehavarna av de mindre kolonaten utan även, och detta kanske i lika hög grad särskilt under upplåtelsens första tid, innehavarna av de större kolonaten. Visserligen komma dessa senare kolonister efter hand och i den mån deras arbetskraft i allt högre grad kräves för skötseln av kolonaten, att inskränka sitt skogsarbete under sommaren i mesta möjliga omfattning, men under vintern, då behovet av arbetskraft för kolonaten av naturliga skäl är mycket begränsat, torde staten hava att påräkna även dessa kolonister för virkesdrivningar, kolningar o. d. Därtill kommer att de större kolonaten alltid komma att spela en mer indirekt men därför ej mindre betydelsefull roll för frambringande av livsförnödenheter och tillhandahållande av bostäder åt de lösa arbetare, som städse i viss omfattning måste komma till användning vid arbetena på statens skogar.

Visserligen torde det äga sin riktighet att inom de kolonisationsområden, som äro belägna intill järnvägslinjerna, ett visst konkurrensförhållande kan tänkas komma att uppstå om kolonisternas arbetskraft mellan järnvägsförvaltningen och skogsförvaltningen; staten torde dock hava medel i sin hand att ordna arbetsförhållandena på det för båda dessa intressen bästa sättet.

Statsrevisorerna hava vidare ansett fara värt, att en anhopning av större antal kolonat kan komma att medföra vissa svårigheter vid ordnande av bränslefångst och bete för kolonister.

Dessa förhållanden har kommittén redan haft under ingående diskussion, och det föreligger enligt dess mening ej vid något av de

redan beslutade kolonisationsförsöken grundad anledning till att befara sådana svårigheter. Vad vedfångsten angår kommer denna att företrädesvis täckas med avverkningsavfall och mindervärdigt virke, som på de norrländska kronoparkerna förekommer i riklig mängd. Rörande kolonisternas förseende med kreatursbete utom kolonatets gräns har kommittén föreslagit att rätt härtill skall upphöra, så snart den första upplätelsetiden av 15 år gått till ända. Då den ytvidd odlingsbar mark, som tillagts kolonaten, avpassats bland annat med hänsyn till behovet av betesmark, komma kolonisternas kreatur att i framtiden betas inom respektive kolonats områden.

Slutligen hava statsrevisorerna funnit det kunna ifrågasättas, huruvida ej administrationen av kolonisationsverksamheten skulle kunna organiseras till mindre omfattning och med mindre kostnad, än som nu skett.

Visserligen är detta en erinran, rörande vilken det i främsta rummet torde ankomma på statens kolonisationsnämnd att yttra sig, men då kommittén vid sina föregående förslag angivit vissa riktlinjer i denna fråga, anser kommittén sig även böra upptaga den till behandling i detta sammanhang.

I sitt förenämnda förslag till försökskolonisation den 15 december 1917 har kommittén uttalat den meningen, att kolonisationsföretagets ledning borde för den närmaste tiden uppdragas åt en för ändamålet tillsatt nämnd. Denna nämnd skulle äga anställa de biträden, som kunde anses erforderliga. Att i förväg fastslå dessas antal och uppgifter ansåg kommittén vara mindre lämpligt. Kommittén föreställde sig emellertid att åtminstone under första tiden ett biträde med jämförelsevis hög avlöning borde under nämndens ledning och ansvar utgöra det egentliga verkställande organet, varjämte tilläventyrs borde anställas en person med bokförares och kassörs åliggande samt vissa ortsombud och extra biträden.

Vad beträffar den lokala ledningen har kommittén, utan att därom göra direkt uttalande i sitt förenämnda betänkande, tänkt sig att å varje kolonisationsområde, där staten bedriver byggnadsverksamhet, en byggmästare borde anställas som ledare av densamma. I sitt förenämnda förslag har kommittén även upptagit ett belopp av 63,100 kronor för administration. I detta belopp ingår även avlöning åt trenne byggmästare.

I sitt den 20 november 1918 avgivna betänkande rörande fortsatta kolonisationsförsök uttalade sig kommittén för att det borde vara kolonisationsledningen angeläget att i möjligaste mån understödja de självbyggande kolonisternas byggnadsarbete även å de kronoparker, där staten ej bedreve sådana arbeten. Kommittén hyste även den uppfatt-

ningen, att statens arbetsledare borde åtminstone i viss mån vara att påräkna såsom rådgivare för kolonisterna även inom sådana kolonisationsområden, där staten ej bedreve egen byggnadsverksamhet. Arbetsledarna hade sålunda en uppgift att fylla ej blott inom de områden, där staten bedreve byggnadsverksamhet, utan även inom övriga kolonisationsområden. Dessa sålunda uttalade åsikter hava även vunnit statsmakternas gillande.

Under sådana förutsättningar har den av kommittén föreslagna, av regering och riksdag godkända formen för administration av kolonisationsförsöken i praktiken kommit till tillämpning. Den centrala ledningen består sålunda av en nämnd, som av Kungl. Maj:t bestämts skola utgöras av tre personer. I stället för den av kommittén föreslagna arbetschefen har en av nämndens ledamöter mot ringa ersättning åtagit sig den direkta ledningen. En bokhållare och kamrerare har i enlighet med förslaget antagits samt därtill ett skrivbiträde. Sedan nämndens verksamhet utökats med 1919 och 1920 års kolonisationsförsök, omfattande 11 nya kronoparker, spridda från övre Norrbotten till Gävleborgs län, har med Kungl. Maj:ts medgivande anställts en assistent åt arbetsledaren.

Den lokala ledningen har i överensstämmelse med kommitténs förslag och statsmakternas beslut utgjorts dels av byggmästare, dels av andra mera tillfälliga biträden. I stället för att tre byggmästare jämte lika många lokalombud, som enligt den ursprungliga av statsmakterna godkända planen ansågos erforderliga för genomförande av 1918 års kolonisationsförsök, omfattande tre områden, har under år 1920 den lokala ledningen för samtliga kolonisationsföretag, som omfatta fjorton kronoparker, utgjorts av fem byggmästare och sju tillfälligt anställda kronojägare. Någon ytterligare inskränkning i kolonisationsförsökens administration finner ej heller kommittén möjlig att genomföra, och kommittén har, när den i sitt förslag till fortsatt kolonisation under år 1921 beräknat den ökning av de för kolonisationsföretagens administration anvisade medlen, som kunde anses av behovet betingad, utgått från att administrationskostnaderna icke kunna nedbringas.

Slutligen vill kommittén obetingat instämma med reservanternas inom statsrevisionen i deras uttalande, att en inskränkning av kolonisationsföretagens omfattning synes vara en mycket betänklig åtgärd, då arbetslöshet och emigration åter synas hota de norrländska bygderna.

Den stagnation, som nu inträtt på det industriella området och som hotar att inom närmaste tiden drabba industrien i allt större omfattning, torde kunna förväntas medföra en allt större arbetslöshet i

förening med ökad emigration. Skola under sådana förhållanden möjligheterna för den obesutna norrländska lantbefolkningen att bryta byggd och odla jord inom statens vidsträckta, öde domäner för att där erhålla sin utkomst, inskränkas till och med i den grad, att ej ens redan beslutade kolonisationsanläggningar skola komma till utförande, måste detta enligt kommitténs mening betecknas som en åtgärd av den mest betänkliga art. Kommittén hyser i motsats mot majoriteten bland statsrevisorerna den uppfattningen, att det under sådana förhållanden är en trängande nödvändighet, att dessa kolonisationsföretag ej blott fullföljas i av statsmakterna redan beslutad utsträckning utan även snarast möjligt ännu mer utvidgas.»

Beträffande den av revisorerna uppställda frågan, om ej med åtgärder för ordnande av ifrågasatt kolonisation borde kunna anstå i avvaktan på den erfarenhet, som kunde vinnas av de hittills upplåtna kolonaten, har utskottet ej kunnat dela den uppfattning, som av revisorerna härutinnan gjorts gällande. Om utskottet således anser, att ett inställande av kolonisationsarbetet icke bör ske, utan att man bör fortgå på den hittills av riksdagen anvisade vägen, har utskottet dock ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke arbetet borde bedrivas i något långsammare tempo, i syfte att med ledning av de erfarenheter, som kunna dragas av den hittillsvarande verksamheten, kunna tillföra kolonisationsarbetet möjligheter till en från alla synpunkter tillfredsställande utveckling i såväl praktiskt som ekonomiskt hänseende.

I avseende å administrationskostnaden har utskottet i likhet med revisorerna ej kunnat undgå finna dessa anmärkningsvärt höga. En förenklad förvaltning skulle givetvis bidra att hålla utgifterna härför inom rimliga proportioner.

Vad i ärendet sålunda förekommit har utskottet ansett sig böra för riksdagen

omförmåla.

Särskilda uttalanden beträffande de affärsdrivande verken m. m.

§ 7.

(Rev. ber. sid. 661—664; utl. sid. 799—801 samt 816.)

I § 2 under ovannämnda rubrik hava revisorerna anfört följande:

»Av i berättelsen återgivna tabeller rörande statens affärsverk framgår, att vid utgången av år 1919 inestodo hos sagda verk driftöverskott för nedannämnda år till följande belopp, nämligen hos:

*Utskottets
yttrande.*

Postverket:	
För år 1919.....	1,047,999: 76.
Telegrafverket:	
För år 1916	4,000,000: —
» » 1917	14,496,879: 16.
» » 1918	8,076,545: 33.
» » 1919	931,218: 60.
	<u>27,504,643: 09.</u>
Statens vattenfallsverk:	
För år 1917	321,856: 22.
» » 1918	3,530,282: 81.
» » 1919	6,321,618: 96.
	<u>10,173,757: 99.</u>
Statens domäner:	
För år 1918	20,307,799: 44.
» » 1919	22,343,963: 30.
	<u>42,651,762: 74.</u>
	Summa kronor 81,378,163: 58.

Driften vid statens järnvägar utföll år 1919 med ett underskott av 11,070,939 kronor 50 öre.

Av ovanstående driftöverskott å 81,378,163 kronor 58 öre hava intill den 15 november 1920 till statsverket levererats följande belopp, nämligen från:

Telegrafverket:	
För år 1916	4,000,000: —
» » 1919	931,218: 60.
	<u>4,931,218: 60.</u>
Statens vattenfallsverk:	
För år 1918	2,830,000: —
» » 1919	6,052,612: 96.
	<u>8,882,612: 96.</u>
Statens domäner:	
För år 1918	20,307,799: 44.
» » 1919	5,429,122: 59.
	<u>25,736,922: 03.</u>
	Summa kronor 39,550,753: 59.

Således återstod nämnda dag av meromfördälda driftöverskott att leverera för:

Postverket:	
För år 1919	1,047,999: 76.

Telegrafverket:		
För år 1917	14,496,879: 16.	
» » 1918	8,076,545: 33.	22,573,424: 49.
Statens vattenfallsverk:		
För år 1917	321,856: 22.	
» » 1918	700,282: 81.	
» » 1919	269,006: —	1,291,145: 03.
Statens domäner:		
För år 1919		16,914,840: 71.
	Summa kronor	41,827,409: 99.

Även om från sistnämnda summa, 41,827,409 kronor 99 öre, drages det hos statens vattenfallsverk balanserade överskottsbeloppet, 1,291,145 kronor 3 öre, vilket belopp utgör tvistig fordran av statens järnvägar för levererad elektrisk energi, återstod alltså den 15 november 1920 att leverera till statsverket av 1917—1919 årens driftöverskott för statens affärsverk ett sammanlagt belopp av icke mindre än 40,536,264 kronor 96 öre.

Att vissa affärsdrivande verk på detta sätt utan riksdagens medgivande förskaffat sig temporär förstärkning av sina respektive rörelsekapital till men för statsverkets allmänna kassaförlag, har synts revisorerna i hög grad anmärkningsvärt.

Vad beträffar telegrafstyrelsens åtgörande i förevarande avseende, hava revisorerna funnit detsamma föranleda närmare omnämnande.

Med förmälan att styrelsen sett sig nödsakad att såsom rörelsemedel innehålla av vinsten för år 1916 4,000,000 kronor samt hela vinsten för åren 1917 och 1918, respektive 14,496,879 kronor 16 öre och 8,076,545 kronor 33 öre, eller tillhopa 26,573,424 kronor 49 öre, hemställde styrelsen i underdånig skrivelse den 17 november 1919 om medgivande att för förstärkning av rörelsekapitalet tillsvidare behålla vad av verkets överskottsmedel för åren 1916—1919 icke kunde med användande av tillgängliga medel inlevereras till statsverket. Anledning till det ökade behovet av rörelsekapital hade förnämligast varit nödvånget att, med hänsyn till de under kriget rådande svårigheterna för materialanskaffning, begagna sig yppande tillfällen att köpa varor i förråd. Lagret av material hade vid 1918 års utgång uppgått till ett värde av 27,943,700 kronor. Vidare hade, då anslagen för nyanläggningar varit knappt tilltagna, i ändamål att tillgodose oundgängliga

behov av nyanläggningar, för vilka anslagen ej räckt till, medel till dylika arbeten måst förskottas ur rörelsekapitalet.

I därefter med anledning av kungl. remisser uppkommen skriftväxling uttalade statskontoret den uppfattning, att telegrafstyrelsens förfarande vore synnerligen otillfredsställande och ägnat att förrycka översikten över statsverkets finansiella ställning. Telegrafstyrelsen erinrade härvid, att det tillkommit statskontoret, som ägt kännedom om medlens innehållande och som i första hand kunde överblicka statsverkets finansiella tillstånd, att bedöma, huruvida förhållandet krävde särskild åtgärd, och i sådant fall giva styrelsen anvisning därom.

Statskontoret har häremot genmält, att dess instruktion i förevarande avseende endast innehöle åliggande att »emottaga och redovisa statsverkets inkomster» men icke att utöva någon kontrollerande verksamhet gentemot de affärsdrivande verken. Icke ens vederbörande tjänstemän, som verkställde riksbokslutet och som därvid vunne kännedom om inestående överskottsmedel, kunde i saknad av föreskrift, anses hava skyldighet att vidtaga åtgärd i anledning av vad de inhämtat.

Vad först angår telegrafstyrelsens åtgörande i denna sak, vilja revisorerna — som i förevarande sammanhang lämna åsido frågan, huruvida bindandet av så betydande kapital i materialinköp varit ekonomiskt lämpligt — erinra, dels att styrelsen enligt sin instruktion är pliktig att årligen till statsverket inleverera det belopp, varmed telegrafverkets inkomster för året enligt verkställt bokslut överskjuta driftkostnaderna, dels ock att telegrafverkets rörelsekapital enligt särskilda riksdagsbeslut utgör tillsammans 3,237,833 kronor 87 öre.

Styrelsens förfarande innebär ett under loppet av tre år fortsatt åsidosättande av dess tjänsteplikt. Förfarandet ej endast innefattar formell oegentlighet, utan innebär jämväl en obehörig disposition av statsmedel till mycket betydande omfattning och motsvarande åsidosättande av riksdagens rätt över budgeten.

Anmärkningsvärd synes revisorerna även statskontorets ståndpunkt i fråga om dess tjänsteplikt i anledning av telegrafstyrelsens förfarande. Statskontoret menar sig ej hava ägt skyldighet att på något som helst sätt inskrida, enär dess instruktion endast innefattar åliggande att emottaga och redovisa ifrågavarande inkomster. Även om instruktionen varit sålunda begränsad, torde statskontorets påstående vittna om en formalism, som, om den bleve inom ämbetsverken allmän, skulle kunna leda till för riksstyrelsen betänkliga följder.

Men statskontoret har återgivit sin instruktion med en ofullständighet, som är ägnad att ingiva en i viss mån vilseledande föreställning.

Statskontoret skall nämligen vid sin uppbörd och redovisning av statsinkomsterna tillse, att kronans rätt och bästa städse iakttages, och att de allmänna författningar, som redan äro eller framdeles kunna varda i berörda avseende gällande, bliva noggrannt iakttagna. Det synes förden skull ej lida tvivel, att statskontoret, som ägt kännedom om ifrågasvarande obehöriga dispositioner, efter det att respektive bokslut blivit tillgängliga, bort i samband med rikshuvudbokens upprättande förvissa sig om, huruvida telegrafverket till sitt innehållande av överskottsmedlen haft Kungl. Maj:ts tillstånd och, därest så icke varit förhållandet, vidtaga åtgärder för rättelse.

Vad vidkommer det av domänstyrelsen icke levererade överskottsbeloppet, hava revisorerna inhämtat, att berörda överskott till övervägande del utgöres av likvider för å auktioner försålt virke m. m., vilka likvider i regel förfalla efter sex till nio månader, men för vilka i avsevärd omfattning kredit av domänstyrelsen beviljats ända till den 15 december innevarande år, så att inleverering av det den 15 november 1920 ej levererade beloppet till huvudsaklig del ej kan ske förr än efter årsskiftet.

Det vill emellertid synas revisorerna, som om Kungl. Maj:ts medgivande till dylik utsträckt kreditgivning bör inhämtas, ävensom att, när sådant medgivande lämnas, statskontoret bör därom underrättas.»

Med anledning av den gjorda anmärkningen har statskontoret i utlåtande den 28 december 1920 anfört följande:

»Vad revisorernas anmärkning i § 2 beträffar, vill statskontoret först erinra om lydelsen av den av revisorerna åberopade första paragrafen i statskontorets instruktion. Denna börjar sålunda:

'Statskontoret har till åliggande:

att, där ej för särskilda fall annorledes är förordnat, emottaga och redovisa statsverkets inkomster och bestrida statsutgifterna i överensstämmelse med de av Kungl. Maj:t fastställda stater, allmänna författningar eller särskilda nådiga föreskrifter samt, på sätt redan är eller framdeles må bliva förordnat, i kronans kassor jämväl låta emottaga andra verks och myndigheters särskilt ingående uppbörd, för att vederbörande tillhandahållas.'

Sedan därefter omnämnts statskontorets skyldighet att förvalta vissa fonder och ombesörja viss lånerörelse, föreskrives, att statskontoret har till åliggande:

'att över allt detta verkställa erforderlig bokföring samt för övrigt uti vad på statskontoret kan ankomma tillse, att kronans rätt och bästa

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 6 saml. 65 häft. (Nr 148.)

städse iakttagas och att de allmänna författningar, som redan äro eller framdeles kunna varda i berörda avseenden gällande, bliva noggrant iakttagna.'

Sistnämnda stadgande har av revisorererna återgivits sålunda:

'Statskontoret skall nämligen vid sin uppbörd och redovisning av statsinkomsterna tillse, att kronans rätt och bästa städse iakttagas och att de allmänna författningar, som redan äro eller framdeles kunna varda i berörda avseende gällande, bliva noggrant iakttagna.'

Då statsrevisorerna här använt ordet 'uppbörd,' anser sig statskontoret böra fästa uppmärksamheten därpå, att de från telegrafverket mottagna medlen icke äro att hänföra till den löpande kronouppbörd, varå statskontoret enligt särskilt stadgande haft att utöva kontroll. Vidare vill statskontoret framhålla, att revisorererna tydligen ansett orden 'uti vad på statskontoret kan ankomma' vara utan betydelse i förevarande sammanhang, och de hava också i sitt citat utelämnat dem. Statskontoret anser för sin del, att genom berörda tillägg en avsiktig och helt naturlig begränsning av statskontorets åligganden ägt rum, innebärande bland annat, att statskontoret icke i andra avseenden än vad som uttryckligen på statskontoret ankommer äger skyldighet eller befogenhet att ingripa på sådana myndigheters förvaltningsområden, som icke sortera under statskontoret. I förevarande fall har frågan gällt, icke uraktlåtenhet att till statsverket inleverera ett disponibelt överskott, utan av telegrafstyrelsen vidtagna förvaltningsåtgärder, som föranlett därtill, att överskottsmedel blivit odisponibla. Statskontoret kan därför icke anses äga befogenhet till något inskridande mot telegrafstyrelsen i fråga om dessa förvaltningsåtgärder.

Nu synas emellertid statsrevisorerna hålla före, att det åtminstone ålegat vederbörande tjänstemän, som verkställa riksbokslutet, att fästa statskontorets uppmärksamhet på förhållandet, varefter och sedan vid undersökning visat sig, att telegrafstyrelsen icke inhämtat Eders Kungl. Maj:ts medgivande till sina ifrågavarande dispositionsåtgärder, anmälan om förhållandet bort göras hos Eders Kungl. Maj:t. I avseende härå vill statskontoret framhålla, att då vid riksbokslutet för år 1918 av telegrafstyrelsens räkenskaper framgick, att telegrafstyrelsen placerat överskottsmedel på ett sätt, som omöjliggjorde deras inleverering till statsverket, anledning saknats till annat antagande än att telegrafstyrelsens åtgärd vidtagits med vederbörandes goda minne. Redan den av riksdagens år 1918 församlade revisorer framlagda berättelsen (sid. 536) utvisar nämligen, att samma förhållande ägt rum under föregående år beträffande överskotten från 1916 och 1917, respektive 4,000,000 kronor

och 14,496,879 kronor 16 öre; och vidare hade upplysning om förhållandet lämnats i de statistiska tablåer, som till belysning av statens affärsverksamhet och förvaltningen av vissa statens utlåningsfonder i mars 1919 sammanstälts av statskontorets riksbokslutsbyrå och enligt gällande nädiga föreskrifter i tryckta exemplar överlämnats till finansdepartementet (se sid. 9). Härtill kommer, att statskontoret omedelbart efter avslutandet av rikshuvudboken för 1918 överlämnade såväl denna bok som de omslut, vilka ligga till grund för densamma och av vilka nu ifrågavarande förhållande framgår, till riksdagens på hösten 1919 sammanträdande revisorer, vilka lika litet som de året förut församlade statsrevisorerna gjorde anmärkning mot saken, ehuru den framlades i deras redogörelse för telegrafverkets ställning vid 1918 års slut (sid. 579). Först sedan telegrafstyrelsen i underdånig skrivelse den 17 november 1919 hemställt om medgivande att för förstärkning av rörelsekapitalet tillsvidare behålla vad av verkets överskottsmedel för åren 1916—1919 icke kunde med användande av tillgängliga medel inlevereras till statsverket, fick statskontoret genom remiss å denna skrivelse kännedom om, att telegrafstyrelsen dittills saknat sådant medgivande, och fick då tillfälle att hävda de vid budgetsreformen fastslagna grundsatserna i avseende på kapitalökning för statens affärsfonder.

Statskontoret kan alltså icke finna, att statskontoret i denna sak underlåtit något, som på ämbetsverket ankommit, och statskontoret vill framhålla, att innan telegrafstyrelsens ovanberörda underdåniga skrivelse den 17 november 1919 blivit bekant, icke ens statsrevisorerna funnit anledning att ingripa, ehuru, såsom ovan omnämnts, redogörelse för telegrafstyrelsens åtgärd att behålla sina överskottsmedel återfinnes redan i föregående revisionsberättelser.»

Vidare har telegrafstyrelsen i utlåtande den 15 december 1920 i denna fråga anfört följande:

»Angående denna fråga så vitt den berör telegrafstyrelsen har styrelsen förut yttrat sig i skrivelser den 17 november 1919, den 30 december 1919 samt den 31 augusti 1920 i samband med förslag i fråga om erforderliga anslag till utgifter för kapitalökning under år 1921. I dessa skrivelser har telegrafstyrelsen framhållit att det till styrelsens förfogande stående kassaförlaget, som i sig innefattar hela det disponibla rörelsekapitalet inklusive förrådsbehållning för en kreditgivande affär med anläggningsarbeten av betydande omfattning, aldrig varit tillräckligt men att inga olägenheter på denna grund uppstått, så länge telegrafverket hade betydande och stigande överskott, av vilka det löpande

årets kunde användas till inleverering av vinsten för det föregående. När årsvinsten ej längre lämnade möjlighet till detta förfarande, blev det omöjligt att inleverera föregående års vinst, särskilt som omständigheterna under krigsåren jämte inköpet av A. B. Stockholmstelefonns nät nödvändiggjort, att ovanligt mycket medel måste nedläggas i materiel.

Det var de abnorma förhållandena under blockadåren, som tvingade telegrafstyrelsen att såsom ovan relaterats binda överskottet i materiel. Något sådant hade ej kunnat komma i fråga under normala tider. Det skulle ej heller hava hänt under dessa år, om icke telegrafstyrelsen, som varit van vid en år för år stigande vinst, fullföljt samma praxis som förut att av de ökade inkomsterna inleverera överskott.

När nu plötsligt på grund av förhållandena överskottet sjönk, ställdes telegrafstyrelsen inför nödvändigheten att i stället begära ökat kassaförlag. Telegrafstyrelsen dröjde dock att göra anmälan härom till år 1919, emedan styrelsen först då kunde få någon överblick över huru stort kassaförlaget verkligen behövde vara.

Telegrafstyrelsen har aldrig förnekat, att det varit riktigare att redan förut göra en dylik anmälan, även fastän styrelsen kunde förutse, att styrelsen snart nog måste återkomma i samma ärende.»

*Utskottets
yttrande.*

Att, på sätt revisorerna erinrat, vissa affärsdrivande verk underlåtit att inleverera å driften uppkomna överskott och dymedelst förskaffat sig tillfällig förstärkning av sina rörelsekapital, har utskottet ej kunnat undgå finna anmärkningsvärt. Visserligen hava, särskilt vad telegrafverket beträffar, de under kriget rådande svårigheterna för materialanskaffning framkallat behov av rörelsekapital till osedvanligt högt belopp för att bereda möjlighet till att vid lämpliga konjunkturen anskaffa varor i större partier, men det hade i allt fall otvivelaktigt ålegat telegrafstyrelsen att innan styrelsen vidtog åtgärder av sådan betydelse inhämta Kungl. Maj:ts medgivande härtill. Under alla omständigheter vill utskottet framhålla, att, om också ett dylikt bindande av överskotten må hava varit under rådande abnorma förhållanden i viss mån förklarligt, en dylik anordning uppenbarligen icke bör inom de affärsdrivande verken få vinna hävd. Då emellertid genom revisorernas erinringar berörda missförhållande blivit föremål för vederbörandes uppmärksamhet, lär vara att förvänta, att ett riktigare förfaringssätt varder för framtiden iakttaget; och har utskottet vid sådant förhållande allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

§ 8.

(Rev. ber. sid. 670—672; utl. sid. 810—813.)

I § 4 under ovannämnda rubrik hava revisorerna anfört blanda annat följande:

»Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning beviljade innevarande års riksdag för uppförande å statens järnvägar tillhörig mark i Krylbo av en posthusbyggnad ett belopp av 350,000 kronor, varav hälften anvisades å tilläggsstat för år 1920 och hälften såsom reservationsanslag för år 1921.

Av handlingarna i ärendet hava revisorerna inhämtat, hurusom uti en vid 1919 års lagtima riksdag väckt motion förslag framställdes om uppförande å tilläggsstat för samma år av ett anslag å 100,000 kronor att användas för inköp för postverkets räkning av lägenheten Älvhem i Krylbo, i vilken lägenhet postkontoret för närvarande är inrymt. Riksdagen fann visserligen behov av förbättrade lokalförhållanden föreligga, men ansåg det böra närmare undersökas, huruvida icke lämplig tomtmark kunde erhållas från statens järnvägar eller statens domäner. Efter föregående förhandlingar ställdes av statens järnvägar en tomt till postverkets förfogande, varefter förslag om dess bebyggande uppgjordes. Kungl. Maj:t avlät sedermera till riksdagen framställning i ämnet, vilken framställning, som nämnt, vann riksdagens bifall.

Enligt de uppgjorda ritningarna är avsett, att byggnaden skall uppföras i två våningar jämte en vindsvåning. Bottenvåningen skulle uteslutande disponeras för postverkets räkning. De övriga våningarna skulle innehålla bostadslägenheter.

Revisorerna hava genom delegerade besökt platsen för ifrågasvarande posthusbygge. Tomten, vilken omfattar omkring 500 kvadratmeter, ligger inom själva bangårdsområdet söder om stationsbyggnaden i omedelbar närhet av huvudspåren.

Som nämnt förhvir postverket för närvarande lokaler inom lägenheten Älvhem, belägen strax norr om stationsbyggnaden på andra sidan om landsvägen. Hyran, som tidigare utgick med 1,200 kronor om året, har nu höjts till 2,000 kronor och är hyresavtalet gällande till den 1 oktober 1921. För paketposten disponerar postverket en mindre byggnad å stationsområdet i närheten av de nuvarande lokalerna.

Enligt revisorernas mening bör den planerade posthusbyggnaden icke komma till utförande å den därför avsedda tomten. Redan läget torde få anses vara mindre tillfredsställande. Den blivande byggnaden skulle nämligen komma att med ena gaveln gränsa till järnvägsstationens

avträdesbyggnad. Ena långsidan skulle ligga tätt invid järnvägsspåren och den andra alldeles intill allmänna landsvägen. Det torde ligga i sakens natur, att tomten icke är ändamålsenlig för ett bostadshus åt familjer med barn i uppväxtåldern. Enligt vad revisorerna inhämtat, lärer annan och mera lämplig tomtmark kunna erhållas från statens järnvägar, därest för tillgodoseende av postverkets behov av förbättrade lokaler, en nybyggnad ovillkorligen behöver uppföras. Det synes emellertid ånyo böra undersökas, huruvida icke erforderliga lokaler fortfarande skulle kunna inom samhället förhyras eller möjligen erhållas genom förändring av de nuvarande. Måhända torde det icke heller vara uteslutet att för postverkets räkning förvärva någon lämplig fastighet.

Vad behovet av bostadslägenheter angår, skulle, om detta visar sig oundgängligt, jämväl detsamma möjligen kunde tillgodoses vid berörda inköp av fastighet. Skulle det åter icke låta sig göra att erhålla någon lämplig fastighet, utan nödiga lokaler fortfarande av postverket förhyras, synes ett mindre bostadshus böra, om förhållandena på platsen så skulle kräva, uppföras.

Därest en nybyggnad ovillkorligen anses böra komma till utförande, torde det tillika böra undersökas, huruvida det kunde vara för statsverket ekonomiskt fördelaktigt att inom densamma bereda utrymme jämväl åt telegrafverket.

Enligt revisorernas mening bör därför frågan i hela dess vid upptagas till förnyad prövning.

Med hänsyn till den utomordentliga omfattning, som de av låne-medel anvisade riksstatsanslagen för kapitalökning tagit — vilken fråga revisorerna i annat sammanhang behandlat — ävensom riksdagens uttalade uppfattning, att de anslag, som förbrukas för ifrågavarande ändamål, böra av vederbörande verk förräntas, hava revisorerna velat framhålla önskvärdheten därav, att i fråga om nybyggnader för post- och telegrafverken möjligaste återhållsamhet bleve iakttagen.

Härvid torde böra beaktas icke allenast, att vid de nybyggnader, som oavvisligen krävas, sparsamhet och enkelhet må råda, utan jämväl att vid prövning av själva lokalanskaffningen, särskilt inom mindre samhällen, förhyrande eller köp av befintlig fastighet — därest så utan betydande men för bostadstillgången kan ske — i främsta rummet tages under övervägande, samt att endast vid tvingande behov uppförande av nybyggnad må ifrågakomma.»

Med anledning av den gjorda anmärkningen har generalpoststyrelsen i utlåtande den 29 december 1920 anfört följande:

»I fråga om detta på grund av byggnadskonflikten ännu icke igångsatta byggnadsföretag, vartill riksdagen beviljat medel, hava revisorerna framställt vissa erinringar och ansett det ånyo böra undersökas, huruvida icke erforderliga lokaler fortfarande skulle kunna inom samhället förhyras eller möjligen erhållas genom förändring av de nuvarande. Revisorerna hava även uttalat, att det måhända icke heller vore uteslutet att för postverkets räkning förvärva någon lämplig fastighet.

Såsom revisorerna meddelat, förhyres för närvarande lokal för postkontoret i Krylbo i lägenheten Älvhem, belägen mitt emot stationshuset på andra sidan om den genom samhället löpande huvudgatan. Från och med den 1 oktober 1921 har hyresvärden fordrat en årsbyra av 4,000 kronor; underhandlingarna därom äro emellertid ännu ej slutförda. Lokalen är ur flera synpunkter mindre tillfredsställande. Postkontoret i fråga har vid sidan av sin lokala uppgift till åliggande att i stor omfattning verkställa omsortering av poster till och från andra postanstalter. I syfte att bespara personal och utrymme inom vissa ambulanta postanstalter har sålunda bland annat till Krylbo förlagts omsortering av paketpost från södra Sverige till större delen av mellersta postdistriktet och vissa delar av norra postdistriktet. Planer äro å bane att öka denna omsortering genom att till Krylbo även förlägga sortering av icke brådskande trycksaker och dylikt. Den omsortering, varom nu är fråga, är förlagd till en inom själva bangårdsområdet uppförd kiosk. Den omständigheten, att postkontorets arbete sålunda försiggår på två olika platser, medför naturligen vissa olägenheter beträffande arbetsledningen och tillåter givetvis ej heller samma utnyttjande av befintlig personalstyrka, som om arbetet vore förlagt till gemensamma eller omedelbart intill varandra gränsande lokaler. Denna olägenhet skulle försvinna, om postkontoret, i enlighet med den av riksdagen godkända planen, förlades till en inom själva bangårdsområdet belägen byggnad. Till och från denna byggnad skulle posten även kunna föras mellan postkontoret och postkupéerna direkt på perrongvagnar, vilket givetvis betydligt underlättar och förbilligar posttransporterna.

En annan olägenhet är ock förbunden med den nuvarande anordningen, att en så väsentlig del av postkontorets arbete är förlagd till omsorteringskiosken å bangården. Denna kiosk har visserligen ombonats, så gott sig göra låtit, men givetvis kan den aldrig bliva tillfredsställande såsom arbetslokal. Denna olägenhet försvinner även, om allt arbete kan koncentreras till en inom bangårdsområdet förlagd postkontorslokal.

Först efter upprepade förhandlingar med järnvägsstyrelsen har generalpoststyrelsen kunnat erhålla förfoganderätt över den tomt, å vilken

posthuset i fråga är avsett att uppföras, och vilken tomt, enligt generalpoststyrelsens förmenande, är den ur postal synpunkt lämpligaste, som kan erhållas till förläggning av postkontoret i Krylbo. Dessförinnan hade generalpoststyrelsen lutat åt den åsikten, att ett inköp av fastigheten Älvhem vore förmånligast, enär densamma hade gynnsammare läge än de tillförene av järnvägsstyrelsen erbjudna tomterna, vilka äro belägna å längre avstånd från stationshuset. I skrivelse till statsutskottet vid 1919 års lagtima riksdag har generalpoststyrelsen också förordat inköp av fastigheten Älvhem och samtidigt meddelat, vilka andra för ändamålet lämpliga fastigheter, som vid dåvarande tidpunkt vore till salu, samt de priser desamma betingade. Förslaget blev emellertid icke av riksdagen godkänt. Denna gav i stället det direktivet, att det borde ytterligare utredas, huruvida icke för posthusbyggnad lämplig tomtmark kunde erhållas från statens järnvägar eller statens domäner.

Till grund för förslaget om uppförande av en posthusbyggnad i Krylbo har ej blott legat önskvärdheten av att erhålla bättre lokal för postkontoret därstädes utan även — och i minst lika hög grad — nödvändigheten av att till lättande av bostadsbristen inom samhället skaffa bostäder åt postpersonalen å platsen. Vid sådant förhållande och då samhällets municipalnämnd i skrivelse till generalpoststyrelsen framhållit, att den inom samhället rådande bostadsbristen hotade att utveckla sig till verklig bostadsnöd, hade generalpoststyrelsen sedermera icke ansett sig kunna lämpligen framställa förslag om inköp av bebyggd fastighet, då därigenom ett eventuellt avhjälpande av bostadsnöden för postpersonal skulle komma att ske på andra samhällsmedlemmars bekostnad.

Vid nu gjorda undersökningar om möjlighet till förvärvande för postverkets räkning av bebyggd fastighet i Krylbo har utrönts, att ovan nämnda fastigheten Älvhem fortfarande torde kunna få inköpas. Ägaren till fastigheten har emellertid icke nu velat avgiva något definitivt anbud på densamma. Priset torde dock kunna beräknas något understiga det tidigare fordrade, 100,000 kronor. Genom inköp av denna fastighet skulle visserligen postkontorets lokalfråga kunna tillsvidare ordnas genom vissa ej billiga ändringar inom den nuvarande lokalen, och genom uppförande å den till fastigheten hörande tomten av ett bostadshus skulle även bostadsfrågan för den i Krylbo stationerade och överliggande postpersonalen kunna lösas. En dylik lösning av frågan skulle emellertid icke medföra någon förbättring i nu rådande olägenheter beträffande posttransporterna m. m. Dessa olägenheter skulle fortfarande kvarstå; och den å bangården uppförda omsorteringskiosken måste fortfarande bibehållas. Förutom sagda fastighet finnes för närvarande ingen annan,

å vilken för ändamålet kan reflekteras, än en intill lägenheten Älvhem gränsande fastighet, som disponeras såsom annex till järnvägshotellet. För denna fastighet, som tidigare salubjudits för 75,000 kronor, fordras nu ett pris av 200,000 kronor. Med hänsyn till det fordrade priset i förhållande till fastighetens beskaffenhet anser generalpoststyrelsen, att inköp av densamma icke kan ifrågakomma.

Revisorerna hava vidare framställt vissa anmärkningar mot den planerade posthusbyggnadens läge med hänsyn därtill, att i densamma jämväl skulle inrymmas bostadslägenheter. Sälunda uppgives byggnaden komma att med ena gaveln gränsa intill järnvägens avträdeshus. Avståndet till det sistnämnda är emellertid i det närmaste 60 meter, om byggnaden förlägges till den plats, som ursprungligen varit tänkt. Då byggnaden på denna plats skulle komma att ligga väl nära järnvägens vattentorn, vilket med betydligt mera fog torde kunna anses vålla vantrevnad för vissa av bostadsinnehavarna, är generalpoststyrelsen betänkt på att utverka järnvägsstyrelsens tillstånd att förlägga huset cirka 10 meter närmare järnvägsstationen. Sker detta kommer ändock norra gaveln av posthuset att befinna sig på omkring 50 meters avstånd från avträdeshuset. Vidare har framhållits, att tomten icke är ändamålsenlig för familjer med barn i uppväxtåldern, enär ena långsidan ligger tätt invid järnvägsspåren och den andra intill allmänna landsvägen. Vad närheten till järnvägsspåren beträffar, vidhäftar nog samma olägenhet ett mycket stort antal av de hus, varuti statens järnvägars funktionärer hava sina bostäder, och vidkommande belägenheten invid landsvägen läser trafiken å densamma näppeligen vara av den omfattning, att den därav uppkommande faran och olägenheten kan vara av beskaffenhet att få öva inflytande vid planläggning av en byggnad av nu ifrågasvarande art. Därvid bör, enligt generalpoststyrelsens bestämda övertygelse, det lämpligaste läget för postkontoret vara det avgörande. Av sistnämnda skäl kan generalpoststyrelsen ej heller förorda användningen av den andra statens järnvägar tillhöriga tomtmark, som av revisorerna läser åsyftas och som av dem anses mera lämplig. Denna tomt, som förut icke blivit av statens järnvägar erbjuden, är belägen på andra sidan vägen, snett emot stationshuset. Väl medgives, att denna tomt vore trevligare för bostadsinnehavarna i posthuset, men på ovan närmare utvecklade skäl anser generalpoststyrelsen för sin del, att densamma med hänsyn till postkontoret icke kan förordas framför den tomt, varå posthuset nu är avsett att förläggas.

Slutligen hava revisorerna ansett det böra undersökas, huruvida det kunde vara för statsverket ekonomiskt fördelaktigt att inom posthus-

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 6 saml. 65 häft. (Nr 148.) 8

byggnaden bereda utrymme jämväl åt telegrafverket. Härom har generalpoststyrelsen vid upprepade tillfällen förhandlat med telegrafstyrelsen, men denna har icke kunnat biträda ett dylikt förslag. Senast i skrivelse den 30 oktober 1920 har telegrafstyrelsen framhållit, att telegrafverkets nuvarande lokal är förhyrd till den 1 januari 1929 och under denna tid är fullt tillräcklig. Dessutom ansåges det med hänsyn till blivande elektrifiering av järnvägen komma att medföra avsevärda svårigheter att förlägga en telegrafstation av stationens i Krylbo betydelse intill järnvägens spårssystem.

Med hänsyn till vad ovan anförts, håller generalpoststyrelsen före, att posthusbyggnaden i Krylbo bör komma till utförande i enlighet med av Kungl. Maj:t och riksdagen godkänd plan.»

Under åberopande av vad i ärendet förekommit får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte upptaga ifrågavarande ärende i hela dess vidd till förnyad prövning samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag som härav kan föranledas.

Utdelande av revisorernas berättelse.

§ 9.

(Rev. ber. sid. 764—766).

I berättelsen angående bristen å förslagsanslagen hava revisorerna under § 3 anført följande:

»Enligt den för revisorerna gällande instruktion sammanträda revisorerna varje år den 1 oktober eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter och skall revisionsförrättningen jämlikt grundlagens bestämmelser inom två månaders tid vara fullbordad.

Över revisionsförrättningen avgivas berättelser, särskilt angående statsverket, särskilt angående riksbanken och särskilt angående riksgäldskontoret. Den förstnämnda berättelsen upprättas i två exemplar, av vilka det ena skall överlämnas till Kungl. Maj:t och det andra till fullmäktige i riksgäldskontoret. De båda övriga berättelserna överlämnas till respektive fullmäktige.

Samtliga dessa berättelser avlämnas samma dag, som revisionsförrättningen avslutats.

I riksgäldskontorets reglemente är föreskrivet, att efter varje revisions slut fullmäktige hava att föranstalta om tryckning av berättelserna över revisionen av statsverket och riksgäldskontoret jämte därtill hörande förklaringar, vilka handlingar även genom fullmäktiges försorg böra till näst sammanträdande riksdag överlämnas.

Vad angår berättelsen rörande riksbanken, innehåller bankoreglementet motsvarande bestämmelser om dess tryckning och överlämnande till riksdagen.

Beträffande slutligen de förklaringar och yttranden, som i anledning av de utav revisorerna i berättelser angående statsverket framställda anmärkningar och erinringar skola av vederbörande verk avgivas, har Kungl. Maj:t i cirkulär den 3 december 1898 föreskrivit, att desamma skola till Kungl. Maj:t inlämnas senast den 20 januari näst efter berättelsens avlämnande.

Någon motsvarande föreskrift i fråga om de till de övriga berättelserna hörande förklaringar har icke ansetts erforderlig. Dessa berättelser föreligga också i färdigt skick så gott som undantagslöst vid varje riksdags början.

Vad åter angår den tryckta berättelsen över revisionen av statsverket, kan densamma med nuvarande bestämmelser rörande tiden för förklaringarnas avgivande helt naturligt icke föreligga i slutgiltigt skick vid nyss angivna tidpunkt. Under de senaste åren har dess överlämnande till riksdagen alltmera försenats, så att den i allmänhet icke blivit för riksdagens ledamöter tillgänglig förrän tidigast omkring den 20 februari. Enär själva berättelsen tryckes redan under december månad, lär försenandet helt naturligt vara beroende av de infordrade förklaringarna och deras överlämnande till riksgäldskontoret.

Revisorerna hava funnit, att de framställda anmärkningarna icke omedelbart efter berättelsens emottagande remitteras till vederbörande verk och myndigheter för förklaringars avgivande. Det stora flertalet remisser förlidet år har sålunda dagtecknats först den 11 december och ett ärende (i anledning av erinringar rörande vissa kasernetablissemang) remitterades den 22 december. Härvidlag synes utan svårighet rättelse kunna ske. Det torde även böra tillses, att icke onödigt dröjsmål uppkommer vid förklaringarnas avgivande och överlämnande till riksgäldskontoret.

Den av revisorerna avgivna berättelsen om verkställd granskning av statsverkets styrelse och förvaltning är otvivelaktigt den fullständigaste redogörelse för de förvaltande verkens inkomster och utgifter, som för en var av riksdagens ledamöter finnes i tryck tillgänglig, och

således av värde vid bedömande av de anslagsäskanden, som göras i statsverkspropositionen. Det torde därför vara av stor vikt, att berättelsen finnes att tillgå samtidigt med nämnda proposition. Revisorerna hava under sådana förhållanden ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke utan olägenhet tiden för förklaringarnas avgivande skulle kunna framflyttas till exempelvis första helgfria dagen i januari eller alltså den 2 januari. Om remiss av anmärkningarna äger rum omedelbart efter berättelsens avlämnande till Kungl. Maj:t, synes det vara tillfyllest, att vederbörande verk och myndigheter erhålla en månads tid för förklaringarnas avgivande.

Då enligt vad revisorerna inhämtat, tryckningen av nämnda förklaringar jämte upprättat register lärer erfordra en tid av något mer än två veckor, skulle berättelsen kunna föreligga i färdigt skick åtminstone några dagar före kamrarnas remiss av statsverkspropositionen.

Berättelserna angående riksbanken och riksgäldskontoret böra såsom hittills vara tillgängliga vid riksdagens början.»

*Utskottets
yttrande.*

Utan att vilja yttra sig om i vad mån någon viss tidpunkt lämpligen kan eller bör fastställas, inom vilken förklaringar över revisorernas anmärkningar böra vara till Kungl. Maj:t ingivna, har utskottet dock velat framhålla önskvärdheten av att revisionsberättelsen må kunna så tidigt sig göra låter vara i färdigt skick för riksdagen tillgänglig.

Vad revisorerna i berörda hänseende anført, har utskottet ansett sig böra för riksdagen

omförmåla.

Kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

§ 10.

(Rev. ber. sid. 706—729; res. sid. 775—776.)

Vid revisorernas redogörelse över kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga har reservation avgivits av herr *Olsson* i Broberg, som anført följande:

»Jag har ansett, att revisorerna bort påpeka det anmärkningsvärda överskridandet av 1919 års förslagsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. För jämförelse mellan de i riksstaten upptagna anslagen och de under år 1919 gjorda utgifterna för ifrågavarande ändamål hänvisas till nedanstående å rikshuvudboken grundade tablå.

Huvudtitel	Anvisat på 1919 års riksstat	Inkomster för anslaget sär- skilda upp- bördsmedel	Merutgifter som ersatts av kassa- fonden	Summa utgifter för anslaget
Andra	160,000	2,563 01	534,394 69	696,957 70
Tredje	150,000	—	121,142 98	271,142 93
Fjärde	200,000	6,293 61	125,042 69	331,336 30
Femte	65,000	134 —	159,008 80	224,142 80
Sjätte	280,000	2,605 47	545,268 66	827,874 13
Sjunde	375,000	3,997 18	844,051 18	1,223,048 36
Åttonde	180,000	1,004 80	368,517 15	549,521 45
Nionde	150,000	13,789 56	639,933 74	803,723 30
Summa	1,560,000	30,387 18	3,337,359 84	4,927,746 97

Som härav framgår hava kostnaderna i sin helhet — kronor 4,927,746: 97 — uppgått till mera än tre gånger det anvisade beloppet — kronor 1,560,000.

Jag har icke förbisett, att det här gäller förslagsanslag, samt att dylika anslag äro av den natur att de få överskridas, men förslagsberäkningar böra dock äga den betydelse, att ett överskridande icke må ske i hur stor utsträckning som helst; särskilt betänkligt förefaller överskridandet under andra och nionde huvudtitlarna här ovan, där det uppgått till mera än 4, respektive 5 gånger det anvisade beloppet.

Enär vårt kommitté- och sakkunnigeväsende under de senare åren tagit en sådan omfattning, att de årliga kostnaderna därför uppgått till belopp som överstiga, vad flera av våra större ämbetsverk tillsammans årligen kräva, och då riksdagen noggrant prövar och bestämmer avlöningarna till statens ämbets- och tjänstemän, så lär det väl få anses såsom synnerligen inkonsekvent, att riksdagen icke äger något inflytande på de avlöningar och arvoden, som beviljas åt de ledande och särskilt arbetande krafterna uti här ifrågavarande delegationer, belopp som säkerligen i många fall motsvara avlöningar till ämbets- och tjänstemän med mycket krävande arbetsuppgifter.

Revisorerna hava vid flera paragrafer uti sin berättelse med rätta betonat nödvändigheten att iakttaga sparsamhet i anledning av det ekonomiska läget, och en dylik erinran synes mig även i detta sammanhang vara väl motiverad.)

I samband härmed har utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *A. Lindman m. fl.* väckt motion nr 75, där

hemställts, att riksdagen måtte besluta att anmoda statsrevisorerna att hädanefter gå i författning om upprättande av en detaljerad redogörelse för kommitté- och utredningsomkostnader under det hushållsår revisionen omfattar och för de kostnader, som av samma kommittéer och utredningar redan därförinnan äskats, samt till revisionsberättelsen foga den sålunda upprättade redogörelsen med de anmärkningar, vartill densamma befunnits föranleda.

Beträffande de av motionärerna till stöd för denna framställning andragna skälen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

*Utskottets
yttrande.*

På sätt av revisionsberättelsen sid. 706—729 framgår, hava revisorerna lämnat en detaljerad redogörelse över ifrågavarande kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga, såväl sådana, vilkas uppdrag under revisionsåret avslutats, som dem, vilkas uppdrag under samma år icke slutförts. Det önskemål, motionärerna framhålla, är sålunda i revisionsberättelsen tillgodosett, och vill utskottet framhålla önskvärdheten, att en dylik redogörelse även för framtiden varder i revisionsberättelsen intagen. Därest fog för anmärkningar i ett eller annat hänseende kan anses föreligga, lära revisorerna, såsom skett beträffande övrig medelsredovisning, ej underlåta att framlägga de erinringar, vartill sagda redogörelse kan föranleda. Vad angår den i motionen berörda frågan om den snabba stegringen av de s. k. kommittékostnaderna, är utskottet med motionärerna fullt ense om nödvändigheten av, att största möjliga sparsamhet härvid iakttages, liksom ock att så effektiva kontrollåtgärder som möjligt till vinnande av detta ändamål vidtagas.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Lindmans m. fl. ovanberörda motion må anses besvarad med vad utskottet här ovan uttalat.

§ 11.

Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat, har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarad, dels ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föranledas, dels slutligen icke hava varit

av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; vilket utskottet skolat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 30 maj 1921.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, N. A. Nilsson, H. F. Lamm, J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. M. Bäckström, J. L. Widell, O. U. B. Olsson, O. Bergqvist, C. P. V. Nilsson, J. P. Jespersen* och *Olaus Pettersson* samt

från andra kammaren: herrar *J. Jönsson* i Revinge, *C. R. Jansson* i Falun, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *L. J. Carlsson-Frosterud, S. E. J. Lübeck, W. Bäckström, J. Erlanson, S. E. Ljungkvist, F. T. Hamrin, J. D. Norman, A. E. Ljungberg* och *J. E. Andersson* i Ovanmyra, med undantag därav att herr *A. Pers* i stället för herr *H. F. Lamm* deltagit i behandlingen av §§ 8—11.

Reservationer:

av herr *J. D. Norman*, samt
vid § 8 av herr *A. Pers*.